

قدردانی

این کتاب حاصل سه دهه تلاش فکری نویسنده است.

تحقیقاتی که برای بخش‌های مختلف کتاب انجام شده حاصل همکاری تحقیقاتی نویسنده است با افرادی مانند قمرالاشرف، گرگوری کیسی، رافائل فرانک، مارک کلان، استلیوس میخالوپولوس، عمر موآو، اندرو مانتفورد، عمر اوزاک، هارل رایدر، آسف سرید، ویاجسلاف ساویتسکی، دنیل تسیدون، دیتریش فولرات، داویت وایل، یوزف تسایرا و نیز سال‌ها بحث ثمربخش با پژوهشگران سراسر جهان به‌خصوص دارون عجم‌اغلو، آلبرتو آلسینا، ساشا بکر، رولن پناپو، آلبرتو بیسین، متئو سزولاتی، کارل یوهان دالگارت، داوید دلا کروآ، کلاوس دسومت، ماتیاس دوپکه، استیون دورلاوف، جیمز فنسک، موشه هازان، آندریاس ایرمن، راس لویین، جول موکیر، ناتان نام، لئوی پاترمن، جیم رایبنسون، اووه سونده، انریکو اسپولائوره، هولگر اشترولیک، یواخیم ووت، رومن واپچارگ و فابریتیو زیلیبوتی.

بخش‌هایی از کتاب و چارچوب نظری زیربنایی‌اش موضوع سخنرانی نویسنده بوده است در مواردی همچون دکترای افتخاری (دانشگاه کاتولیک لوون، ۲۰۲۱)، سخنرانی دکترای افتخاری (دانشگاه اقتصاد و بازرگانی پوزنان، ۲۰۱۹)، سخنرانی کوپرنیک (تورنی، ۲۰۱۹)، سخنرانی ریکاردو (دانمارک، ۲۰۱۹)، سخنرانی بوگن (دانشگاه عبری، ۲۰۱۹)، سخنرانی‌های زویتن (کپنهاگ، ۲۰۱۶)، سخنرانی برگلاس (دانشگاه تل‌آویو، ۲۰۱۵)، سخنرانی مدیسون (خرونینگن، ۲۰۱۲)، سخنرانی کوزنتس (دانشگاه ییل، ۲۰۰۹)، سخنرانی کلاین (اوساکا، ۲۰۰۸)، سخنرانی‌های افتتاحیه انجمن اقتصادی آلمان (آوگسبورگ، ۲۰۱۶) و انجمن اقتصادی اسرائیل (بیت‌المقدس، ۲۰۰۳) و نیز نطق‌های اصلی در جلسه انجمن

انتخاب عمومی اروپا (بیت المقدس، ۲۰۱۹)، دفتر ملی پژوهش اقتصادی، اقتصاد خرد در گسترهٔ زمان و مکان (فیلا دلفیا، ۲۰۱۸)، انجمن مطالعهٔ دین، اقتصاد و فرهنگ (کپنهاگ، ۲۰۱۶)، سایهٔ بلند تاریخ (مونیخ، ۲۰۱۴)، نهمین جلسهٔ سالانهٔ آیزا با موضوع مهاجرت (بُن، ۲۰۱۲)، کارگاه بتا در زمینهٔ اقتصاد تاریخی (استراسبورگ، ۲۰۱۲)، چهارمین کنفرانس بین‌المللی مهاجرت و توسعه (دانشگاه هاروارد، ۲۰۱۱)، انجمن اقتصادی کره (سئول، ۲۰۰۸)، توسعه‌های اقتصادی متقدم (کپنهاگ، ۲۰۰۶)، جلسهٔ سالانهٔ دیجیتال (رم، ۲۰۰۰؛ وین، ۲۰۰۱؛ مکزیکو سیتی، ۲۰۰۵) و کنفرانس‌های سالانهٔ تی‌ام‌پ (پاریس، ۲۰۰۰).

زیربنای نظری کتاب همچنین موضوع اصلی مجموعه‌سخنرانی‌های نویسنده در کیل (۲۰۱۵)، سنت گالن (۲۰۱۲ تا ۲۰۱۵)، مدارس تابستانهٔ رشد اقتصادی (وارویک، ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳؛ ناپل، ۲۰۱۲؛ بیت المقدس، ۲۰۰۸)، دانشگاه بر-ایلان (۲۰۱۲)، دانشگاه بن‌گوریون (۲۰۱۲)، لوگزامبورگ (۲۰۱۲)، پورتو (۲۰۱۲)، ساینس پو (۲۰۱۲)، دورهٔ دکترای دانمارک (کپنهاگ، ۲۰۰۸)، دورهٔ آموزشی صندوق بین‌المللی پول (۲۰۰۶ و ۲۰۰۸)، کارگاه تابستانی مرکز تحقیقات خط‌مشی اقتصادی (فلورانس، ۲۰۰۷)، زوریخ (۲۰۰۳) و دورهٔ دکترای مشترک هلند (۲۰۰۰) بوده است.

هنگام نوشتن نسخهٔ اولیهٔ این کتاب که در مارس ۲۰۲۰ به زبان عبری به انتشار رسید و سپس با ترجمهٔ فوق‌العادهٔ ایلون لوی به انگلیسی منتشر شد، از همکاری با اوری کاتس بهره بردم. طی دو سال اخیر، ساختار و گستره و سبک و محتوای این نسخهٔ اولیهٔ کاملاً دگرگون و تقویت شده است. گیوم بلان، گرگوری کیسی، آماوری دهو، رافائل فرانک، مارتین فیسباین، ماریکو کلاسینگ، مارک کلان، ژولیا لین، ماریا مائین اسگرا، پتروس میلیونیس، دیه‌گوراموس تورو، بالاش زلیتی، آلی ژو و به‌خصوص اریکا دورانتی با خوانش دقیق و نظرات سازندهٔ خود مراد را این فرایند یاری کرده‌اند.

سپاس فراوان دارم از نمایندهٔ ادبی‌ام، جنیفر جول، که نظرات ارزشمند و ویرایش گسترده‌اش کیفیت و جذابیت این کتاب را افزایش داد. مدیون ویل هموند (پنگوئن رندوم هاوس، وینتیج) و جان پارسلی (پنگوئن رندوم هاوس، داتن) هستم که آنان نیز گسترهٔ کتاب و جذابیتش را بیش‌ازپیش کردند. به‌خصوص ویرایش جامع و سازندهٔ

ویل هموند و بحث‌های طولانی و سخاوتمندانه او درباره بسیاری از این موضوعات و شیوه‌های تحقیقاتی تأثیر شگرفی بر کیفیت این کتاب و نحوه ارائه ابعاد فنی‌تر نظریه و روش‌شناسی‌های تجربی گذاشت.

پی‌نوشت‌ها

پیشگفتار: معماهای سرگذشت انسان

1. Hobbes (1651).
2. Data sources: Maddison Project Database (2010, 2013, 2018); Bolt and van Zanden (2014); Bolt et al. (2018); Roser et al. (2019): <https://ourworldindata.org/life-expectancy>.
3. Data sources: Bolt and van Zanden (2014); Bolt et al. (2018).
4. Galor (2011).
5. بعضی از این رویدادهای مهم را Diamond (1997) و Harari (2014) بررسی کرده‌اند.
6. Acemoglu and Robinson (2012); Alesina and Giuliano (2015).
7. Data sources: Bolt et al. (2018). Western offshoots: Australia, Canada, New Zealand and the USA.
8. Popper (1945).
9. Pinker (2018).

[۱] گام‌های نخست

1. Jelinek (1982).
2. Roebroeks and Villa (2011); Shimelmitz et al. (2021).
3. Parker (2011).
4. Clutton-Brock et al. (1980); González-Forero and Gardner (2018).
5. Dunbar (1998); Ofek (2001).
6. Herrmann et al. (2007); Henrich (2017).
7. Miller (2011).
8. Aiello and Wheeler (1995); Wrangham (2003).
9. Darlington (1975).
10. Mellars (2006).
11. Hershkovitz et al. (2018); Harvati et al. (2019).
12. Bae et al. (2017).
13. Poznik et al. (2013).
14. Fu et al. (2013).
15. López et al. (2015).
16. Westaway et al. (2017).
17. Clarkson et al. (2017).
18. Hublin et al. (2020); Fewlass et al. (2020).
19. Moreno-Mayar et al. (2018); Walters (2019); Becerra-Valdivia and Higham (2020); Bennett et al. (2021).
20. Bar-Yosef (1998); Bar-Yosef and Valla (2013); Grossman (2013).
21. Diamond (1997).
22. Ibid.

23. Haidt (2012).
24. Modelski (2003); Morris (2010).
25. Chandler (1987); Morris (2010); Modelski (2003); Vaquero and Gallego (2001).
26. Ségurel and Bon (2017); Bleasdale et al. (2021).
27. Ségurel and Bon (2017).
28. Wiesenfeld (1967); Gibbons (2011).

[۲] غرق در رکود

1. Diamond (1997); Comin, Easterly and Gong (2010); Ashraf and Galor (2011).
2. Ashraf and Galor (2011); Dalgaard and Strulik (2015); Madsen et al. (2019).
3. Ashraf and Galor (2011).
4. Cohen (1989).
5. Hunt and Lipo (2006).
6. West (2010).
7. Diamond (2005)
8. Weisdorf (2005); Ashraf and Michalopoulos (2015); Matranga (2019).
9. Diamond (1997).
10. Morelli et al. (2010).
11. Jedwab et al. (2019).
12. Photo © José Luiz Bernades Ribeiro / CC BY -SA 4.0 / Source: Wikimedia Commons
13. Data sources: Clark (2007); Clark (2016); Wrigley et al. (1997).
14. McNeill (1949); Fukayama (2006).
15. Ó'Gráda (1979).
16. Woodham-Smith (1962).

17. Chen and Kung (2016).
18. Ho (2013).
19. Angrist and Pischke (2008).
20. Ibid.
21. Clark (2008).
22. Angel (1969).
23. Acsádi et al. (1970); Hassan (1981); Galor and Moav (2005).
24. Hopkins (1966).
25. Wrigley and Schofield (1981).
26. Blayo (1975).
۲۷. پایگاه داده مرگ و میر انسان، دانشگاه کالیفرنیا، برکلی (ایالات متحده) و مؤسسه تحقیقات جمعیتی ماکس پلانک (آلمان).
28. Kannisto et al. (1999).
29. Data source: Bolt et al. (2018).

[۳] طوفان زیر سطح

1. Copernicus, cited in Kuhn (1957).
2. Galor (2011).
3. Ibid.; Galor and Weil (2000); Galor and Moav (2002); Galor and Mountford (2008).
4. Data sources: Hyde (History database of the Global Environment); Roser et al. (2019): <https://our-worldindata.org/world-population-growth>.
5. Simon (1977); Kremer (1993).
6. Kline and Boyd (2010).
7. Richerson et al. (2011).

8. Galor and Weil (2000); Lagerlöf (2006);
9. Galor and Moav (2002).
10. Barlow (1958).
11. Kettlewell (1955).
12. Mathieson et al. (2015).
13. Bisin and Verdier (2000, 2001); Doepke and Zilibotti (2008); Galor and Michalopoulos (2012).
14. MacArthur and Wilson (1970).
15. Harper et al. (1970); Charnov and Morgan (2006); Walker et al. (2008).
16. Galor and Klemp (2019).
17. de la Croix et al. (2019).

[۴] با نهایت سرعت

1. Dickens (1868).
2. McCloskey (1981).
3. Crafts and Harley (1992).
4. Rosenberg and Trajtenberg (2004).
5. Pascali (2017).
6. New York Herald (1879).
7. Allen (2003).
8. Mokyr (1992).
9. Dittmar (2011).
10. Buringh and van Zanden (2009).
11. Dittmar (2011).
12. Data source: <https://ourworldindata.org/literacy>.

13. Mitch (1992).
14. Flora et al. (1983).
15. Cipolla (1969).
16. Green (1990).
17. Flora et al. (1983).
18. Cubberley (1920); Green (1990).
19. Abramovitz and David (1999); Goldin and Katz (2001).
20. Goldin (1988).
21. Franck and Galor (2022).
22. De Pleijt et al. (2020).
23. Katz (2018).
24. Atack et al. (2010).
25. Nelson and Phelps (1966).
26. Meisenzahl and Mokyr (2011).
27. Feldman and van der Beek (2016); de la Croix et al. (2018).
28. Nelson and Phelps (1966).
29. Cinnirella and Streb (2017).
30. Squicciarini and Voigtländer (2015).
31. Maloney and Valencia Caicedo (2017).
32. Benhabib and Spiegel (2005).
33. Acemoglu and Robinson (2000); Aidt and Franck (2015).
34. Galor and Moav (2006).
35. Galor and Tsiddon (1997); Galor and Moav (2000).
36. Green (1990).
37. Ibid.

38. Galor and Moav (2006).
39. Galor et al. (2009).
40. Ibid.
41. Photo by Lewis Hine. Source: Library of Congress. Wikimedia Commons.
42. Basu (1999).
43. Hazan and Berdugo (2002); Doepke and Zilibotti (2005).
44. Nardinelli (1980).
45. Data source: <https://ourworldindata.org/child-labor>.
46. Doepke and Zilibotti (2005).
47. Pinker (2018).

[۵] دگرگونی

1. Data source: <https://ourworldindata.org/fertility-rate>.
2. Jones and Tertlit (2009).
3. Galor (2005); Cervellati and Sunde (2005); Voigtländer and Voth (2006).
4. Data source: Chesnais (1992).
5. Grande and Stevenson (2017).
6. Hanjal (1965); Guinnane (2011); Voigtländer and Voth (2013).
7. Potts and Campbell (2002).
8. Collier (2010).
9. Galor and Weil (2000); Becker and Tomes (1976).
10. Botticini and Eckstein (2014).
11. Galor (2012); Vogl (2016).
12. Becker et al. (2010).

13. Bleakley and Lange (2009).
14. Fernihough (2017); Murphy (2015); Andersen et al. (2016); Vogl (2016).
15. Klemp and Weisdorf (2019).
16. Shiue (2017).
17. Goldin (1990).
18. Cipolla (1969).
19. Schultz (1985).
20. Greenwood et al. (2005); Hazan et al. (2021).
21. Wrigley and Schofield (1989); Burnette (1997).
22. Goldin (1990).
23. Goldin (1987).
24. Galor and Weil (1996), Lagerlof (2003); de la Croix et al. (2015).
25. Crafts (1989).
26. Brown and Guinnane (2002).
27. Wanamaker (2012).
28. Schultz (1985); Heckman and Walker (1990).

[۶] سرزمین موعود

1. Gordon (2017).
2. Data sources: Wrigley and Schofield (1981); Arias (2016); Blayo (1975); Vallin and Meslé (2001); United Nations (2017); Kannisto et al. (1999); OECD (2017); Human Mortality Database, University of California, Berkeley (USA), and Max Planck Institute for Demographic Research (Germany); World Health Organization (2016).
3. Bleakley (2010); Lucas (2010).
4. Data source: United States, Bureau of the Census, and United States.

5. Wallsten (2001).
6. Data sources: Maddison Project Database (2020); Bolt and van Zanden (2020).
7. Data source: World Economic Outlook, 2018, IMF.
8. Data source: Office for National Statistics (ONS), UK.
9. Data source: Bureau of Labor Statistics.
10. Data source: World Economic Outlook, IMF (2018).
11. Franck and Galor (2020).
12. Becker et al. (2017).
13. Franck and Galor (2020).
14. Data source: WDI, World Bank.
15. Ibid.
16. Keynes (1971).
17. Abram et al. (2016).
18. Jackson (2016).
19. Casey and Galor (2017).
20. Gates (2021).

[۷] زرق و برق و فلاکت

1. Data sources: WDI, World Bank (2017); United Nations (2018).
۲. سرانه تولید ناخالص داخلی، تنظیم شده بر اساس قدرت خرید. منبع داده‌ها:
<https://www.cdc.gov>; <https://www.census.gov>.
3. Data source: WDI, World Bank (2017).
4. Ibid.
5. Romer (1990); Aghion and Howitt (1992); Grossman and Helpman (1991); Jones (1995); Lucas (1988, 2002).

6. Data source: Bolt et al. (2018); Durlauf and Quah (1999); Duraluf et al. (2005).
7. Easterly (2001); Hausmann et al. (2005).
8. Estavadeordal et al. (2002).
9. Findlay and O'Rourke (2001).
10. Crafts and Thomas (1986); O'Rourke and Williamson (1999); Pomeranz (2000); Andrews (2021).
11. Mokyr (1989).
12. Kuznets (1967).
13. Galor and Mountford (2008).
14. Ibid.; Bignon and García-Peñalosa (2016).
15. Bairoch (1982).
16. Chaudhuri (1983).
17. Bairoch (1974, 1982).
18. Matthews et al. (1982).
19. Basu (1974).
20. Morris (2010).

[۸] ردپای نهادها

1. Produced by NASA. Source: Wikimedia Commons.
2. Data source: Maddison Project Database (2020); The World Factbook (2020).
3. North (1990).
4. Greif (1993).
5. Acemoglu and Robinson (2012).
6. Hill (1966).
7. Acemoglu and Robinson (2012).

8. Ibid.
9. Mokyr (1992).
10. Klemm (1964).
11. Mokyr (1992).
12. Murin and Wacziarg (2004).
13. Barro (1996); Persson and Tabellini (2006); Papaioannou and Siourounis (2008).
14. Lipset (1959); Barro (1999); Fukayama (2006).
15. Dell (2010).
16. Acemoglu et al. (2011).
17. McEvedy and Jones (1978).
18. Sokoloff and Engerman (2000).
19. La Porta et al. (1997); Glaeser and Shleifer (2002).
20. Galor et al. (2009).
21. Engerman and Sokoloff (1997).
22. Acemoglu et al. (2002).
23. Acemoglu et al. (2001).
24. Sachs (2012).
25. Easterly and Levine (2016).
26. Glaeser et al. (2004).
27. Putterman and Weil (2010).
28. Michalopoulos and Papaioannou (2013).
29. Acemoglu and Robinson (2012).
30. Fenske (2014); Galor and Klemp (2019).
31. Data source: WDI, World Bank.

[۹] عامل فرهنگی

1. Mark 9:24; Timothy 6:10; Aquinas (1920); Matthew 5:5.

2. Wesley (1872).

3. Becker and Woessmann (2009); Andersen et al. (2017).

4. Becker and Woessmann (2009).

5. Nunziata and Rocco (2016, 2018).

6. Guiso et al. (2006); Bazzi et al. (2020).

7. Botticini and Eckstein (2014).

8. Blackmore (2001).

9. Dawkins (1976).

10. Henrich (2017).

11. White (1959); Steward (1972).

12. Fanon (2007, 2008); Andrews (2021).

13. Kant (1784).

14. Mokyr (2016).

15. Neel (1962).

16. Banfield (1967).

17. Alesina and Giuliano (2010).

18. Arrow (1972).

19. Putnam et al. (1994).

۲۰. Guiso et al. (2004). معیار سنجش اعتماد پرستی از پیمایش پروژۀ پیمایش اجتماعی اروپا در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۱ است: «به نظر شما، آیا به اکثر مردم می‌شود اعتماد کرد یا در برخورد با مردم هرچقدر که احتیاط کنی کم است؟».

21. Becker et al. (2016).

22. Nunn and Wantchekon (2011).
23. Giavazzi et al. (2019).
24. Gorodnichenko and Roland (2017).
25. Fischer (1989).

[۱۰] سایه جغرافیا

1. Goody (2018).
2. Murdock (1967).
3. Alsan (2015).
4. Sachs (2002).
5. Lucas (2010, 2013).
6. Dalgaard et al. (2020).
7. Ashraf and Galor (2013).
8. Diamond (1997).
9. Jones (2003).
10. Hume (1825).
11. Cosgel et al. (2012); Rubin (2017).
12. Hanioglu (2010).
13. Quataert (2005).
14. Mokyr (2016).
15. Wittfogel (1956).
16. Lang (1997).
17. Cosandey (2007).
18. Hoffinan (2017).

19. Ashraf et al. (2010); Ashraf and Galor (2011).
20. Engerman and Sokoloff (1997).
21. Acemoglu et al. (2002).
22. Ibid.
23. Galor and Mountford (2006, 2008).
24. Kendi (2015).
25. Nunn (2008).
26. Nunn and Puga (2012).
27. Hofstede et al. (2005).
28. Galor and Ozak (2016).
29. Ibid.; Data source for 'Long-Term Orientation across countries': <https://hi.hofstede-insights.com/national-culture>.
30. Galor and Ozak (2016).
31. Ibid.
32. Ibid.
33. Talhelm et al. (2014).
34. Ang (2019).
35. Alesina et al. (2013).
36. Ibid.
37. Tversky and Kahneman (1991).
38. Galor and Savitskiy (2018).
39. Ibid.
40. Ibid.
41. Magga (2006); Krupnik and Müller-Wille (2010).
42. Josserand et al. (2021).

43. Pinker (2003).
44. Roberts and Winters (2012); Lupyán and Dale (2010).
45. Richerson et al. (2010).
46. Galor et al. (2018).
47. Stahlberg et al. (2007); Galor et al. (2020).
48. Fenske (2014).
49. Galor et al. (2018).
50. Bybee and Dahl (1989); Dahl and Velupillai (2011).
51. Chen (2013); Galor (2016); Galor et al. (2019).

[۱۱] میراث انقلاب کشاورزی

1. Weiss et al. (2008); Snir et al. (2015).
2. Diamond (1997).
3. North and Thomas (1977).
4. Galor and Moav (2007); Gibbons (2021).
5. Skoglund et al. (2014); González-Fortes et al. (2017).
6. Feldman et al. (2019).
7. Lazaridis et al. (2014).
8. Bellwood and Fox (2006).
9. Bostoen (2018).
10. Murdock (1967).
11. Carneiro (1981).
12. Taylor (1973); Testart et al. (1982); Allen (1997).
13. Mayshar et al. (2017).

14. Scott (2017).
15. Mayshar et al. (2019).
16. Data source: Putterman (2008).
17. Ashraf and Galor (2011).
18. Ashraf and Galor (2013).
19. Galor and Mountford (2006, 2008).
20. Acemoglu and Robinson (2012); Mokyr (2016); Hoffman (2017).

[۱۲] خروج از آفریقا

1. Palmer (1992).
2. Ridley (2012).
3. Ottaviano and Peri (2006); Lee (2015).
4. Delis et al. (2017).
5. Cook and Fletcher (2018).
6. Alesina et al. (2003); Ramos-Toro (2017).
7. Easterly and Levine (1997).
8. Harpending and Rogers (2000); Ramachandran et al. (2005); Prugnolle et al. (2005); Manica et al. (2007); von Cramon-Taubadel and Lycett (2008); Hanihara (2008); Betti et al. (2009); Atkinson (2011); Betti et al. (2013); Betti and Manica (2018).
9. Ibid.
10. Pemberton et al. (2013).
11. Harpending and Rogers (2000); Ramachandran et al. (2005); Prugnolle et al. (2005); Manica et al. (2007); von Cramon-Taubadel and Lycett (2008); Hanihara (2008); Betti et al. (2009); Atkinson (2011); Betti et al. (2013); Betti and Manica (2018).
12. Data source: Pemberton et al. (2013). Figure source: Ashraf, Galor and Klemp (2021).

13. Alesina et al. (2003).

14. Pemberton (2013); Desmet et al. (2017).

15. Ashraf and Galor (2013).

16. Arbatl et al. (2020); Ashraf et al. (2021).

۱۷. Ashraf et al. (2021). رابطه کوهان‌مانند مشاهده‌شده میان تنوع جمعیت و تراکم جمعیت در سال ۱۵۰۰ (شکل ۲۳ الف) به معنای دست‌کم‌گرفتن بالقوه تنوع جوامع سرخ‌پوست پیشااستعماری نیست که همه در سمت راست کوهان قرار گرفته‌اند. تأثیر تنوع بر بهره‌وری و به‌خصوص بر تراکم جمعیت در سال ۱۵۰۰ بر اساس متغیرهای مختلفی از تنوع درون هر قاره مشخص شده است و بنابراین دست‌کم‌گرفتن تمام جمعیت آمریکا، که ممکن بوده پیش بیاید، تأثیری بر الگوی ترسیم شده ندارد. در واقع شیوه آماری مورد استفاده به این صورت است که حتی اگر جمعیت بومی هر قومیت در قاره آمریکا مثلاً ۱۰ برابر بیشتر بود، باز هم تأثیر بر تنوع، به آن شکل که در شکل ۲۳ الف آمده تغییر نمی‌کرد.

18. Ibid.

19. Cook and Fletcher (2018); Depetris–Chauvin and Özak (2021); Ashraf et al. (2021).

20. Manica et al. (2007); von Cramon–Taubadel et al. (2008).

21. Ashraf and Galor (2013).

22. Ashraf et al. (2021).

23. Ibid.

24. Ashraf and Galor (2013).

مؤخره: حل معمای نابرابری

1. Worsley (1967); Steinbauer (1979).

2. Rodrik (2006); Hausmann et al. (2008).

کتابنامه

Abram, Nerilie J., Helen V. McGregor, Jessica E. Tierney, Michael N. Evans, Nicholas P. McKay and Darrell S. Kaufman, 'Early onset of industrial-era warming across the oceans and continents', *Nature* 536, no. 7617 (2016): 411–18.

Abramovitz, Moses, and Paul A. David, *American macroeconomic growth in the era of knowledge-based progress: The long-run perspective*, Vol. 93, 1999.

Acemoglu, Daron, Davide Cantoni, Simon Johnson and James A. Robinson, 'The Consequences of Radical Reform: The French Revolution', *American Economic Review* 101, no. 7 (2011): 3286–307.

Acemoglu, Daron, Simon Johnson and James A. Robinson, 'Reversal of Fortune: Geography and institutions in the making of the modern world income distribution', *The Quarterly Journal of Economics* 117, no. 4 (2002): 1231–94.

Acemoglu, Daron, Simon Johnson and James A. Robinson, 'The Colonial Origins of Comparative Development: An empirical investigation', *American Economic Review* 91, no. 5 (2001): 1369–1401.

Acemoglu, Daron, and James A. Robinson, 'Why did the West extend the franchise? Democracy, inequality, and growth in historical perspective', *The Quarterly Journal of Economics* 115, no. 4 (2000): 1167–99.

Acemoglu, Daron, and James A. Robinson, *Why Nations Fail: The origins of power, prosperity, and poverty*, Crown Books, 2012.

Acsádi, György, János Nemeskéri and Kornél Balás, *History of human life span and mortality*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970.

Aghion, Philippe, and Peter Howitt, 'A Model of Growth Through Creative Destruction', *Econometrica* 60, no. 2 (1992): 323–51.

Aidt, Toke S., and Raphaël Franck, 'Democratization under the Threat of Revolution: Evidence from the Great Reform Act of 1832', *Econometrica* 83, no. 2 (2015): 505–47.

Aiello, Leslie C., and Peter Wheeler, 'The expensive-tissue hypothesis: the brain and the digestive system in human and primate evolution', *Current Anthropology* 36, no. 2 (1995): 199–221.

Alesina, Alberto, Arnaud Devleeschauwer, William Easterly, Sergio Kurlat and Romain Wacziarg, 'Fractionalization', *Journal of Economic Growth* 8, no. 2 (2003): 155–94.

Alesina, Alberto, and Paola Giuliano, 'Culture and Institutions', *Journal of Economic Literature* 53, no. 4 (2015): 898–944.

Alesina, Alberto, and Paola Giuliano, 'The Power of the Family', *Journal of Economic Growth* 15, no. 2 (2010): 93–125.

Alesina, Alberto, Paola Giuliano and Nathan Nunn, 'On the Origins of Gender Roles: Women and the plough', *The Quarterly Journal of Economics* 128, no. 2 (2013): 469–530.

Alesina, Alberto, and Nicola Fuchs-Schündeln, 'Goodbye Lenin (or not?): The Effect of Communism on People's Preferences', *American Economic Review* 97, no. 4 (2007): 1507–28.

Allen, Robert C., 'Progress and Poverty in Early Modern Europe', *The Economic History Review* 56, no. 3 (2003): 403–43.

Allen, Robert C., 'Agriculture and the Origins of the State in Ancient Egypt', *Explorations in Economic History* 34, no. 2 (1997): 135–54.

Alsan, Marcella, 'The effect of the tsetse fly on African development', *American Economic Review* 105, no. 1 (2015): 382–410.

Andersen, Thomas Barnebeck, Jeanet Bentzen, Carl-Johan Dalgaard and Paul Sharp, 'Pre-reformation roots of the Protestant Ethic', *The Economic Journal* 127, no. 604 (2017): 1756–93.

- Andersen, Thomas Barnebeck, Carl-Johan Dalgaard and Pablo Selaya, 'Climate and the Emergence of Global Income Differences', *The Review of Economic Studies* 83, no. 4 (2016): 1334–63.
- Andrews, Kehinde, *The New Age of Empire: How Racism and Colonialism Still Rule the World*, Penguin UK, 2021.
- Ang, James B., 'Agricultural legacy and individualistic culture', *Journal of Economic Growth* 24, no. 4 (2019): 397–425.
- Angel, J. Lawrence, 'The Bases of Paleodemography', *American Journal of Physical Anthropology* 30, no. 3 (1969): 427–37.
- Angrist, Joshua D., and Jörn-Steffen Pischke, *Mostly Harmless Econometrics*, Princeton University Press, 2008.
- Aquinas, Thomas, *Summa Theologica*, Authentic Media Inc., 2012.
- Arbath, Cemal Eren, Quamrul H. Ashraf, Oded Galor and Marc Klemp, 'Diversity and Conflict', *Econometrica* 88, no. 2 (2020): 727–97.
- Arias, Elizabeth, 'United States Life Tables, 2012' (2016).
- Arrow, Kenneth J., 'Gifts and Exchanges', *Philosophy & Public Affairs* (1972): 343–62.
- Ashraf, Quamrul, and Oded Galor, 'Genetic diversity and the origins of cultural fragmentation', *American Economic Review* 103, no. 3 (2013): 528–33.
- Ashraf, Quamrul, and Oded Galor, 'The "Out of Africa" hypothesis, human genetic diversity, and comparative economic development', *American Economic Review* 103, no. 1 (2013): 1–46.
- Ashraf, Quamrul, and Oded Galor, 'Dynamics and stagnation in the Malthusian Epoch', *American Economic Review* 101, no. 5 (2011): 2003–41.
- Ashraf, Quamrul, Oded Galor and Marc Klemp, 'Population Diversity and Differential Paths of Long-Run Development since the Neolithic Revolution' (2020).
- Ashraf, Quamrul, Oded Galor and Marc Klemp, 'Ancient Origins of the Wealth of Nations', in *Handbook of Historical Economics*, Elsevier, 2021.
- Ashraf, Quamrul, Oded Galor and Ömer Özak, 'Isolation and development', *Journal of the European Economic Association* 8, no. 2–3 (2010): 401–12.

- Ashraf, Quamrul, and Stelios Michalopoulos, 'Climatic fluctuations and the diffusion of agriculture', *Review of Economics and Statistics* 97, no. 3 (2015): 589–609.
- Atack, Jeremy, Fred Bateman, Michael Haines and Robert A. Margo, 'Did railroads induce or follow economic growth? Urbanization and population growth in the American Midwest, 1850–1860', *Social Science History* 34, no. 2 (2010): 171–97.
- Atkinson, Quentin D., 'Phonemic diversity supports a serial founder effect model of language expansion from Africa', *Science* 332, no. 6027 (2011): 346–9.
- Bae, Christopher J., Katerina Douka and Michael D. Petraglia, 'On the origin of modern humans: Asian perspectives', *Science* 358, no. 6368 (2017).
- Bairoch, Paul, 'International industrialization levels from 1750 to 1980', *Journal of European Economic History* 11, no. 2 (1982): 269–333.
- Bairoch, Paul, 'Geographical structure and trade balance of European foreign trade from 1800 to 1970', *Journal of European Economic History* 3, no. 3 (1974): 557–608.
- Banfield, Edward C., *The Moral Basis of a Backward Society*, Free Press, 1967.
- Bar-Yosef, Ofer, 'The Natufian culture in the Levant, threshold to the origins of agriculture', *Evolutionary Anthropology: Issues, News, and Reviews* 6, no. 5 (1998): 159–77.
- Bar-Yosef, Ofer, and François R. Valla, *Natufian foragers in the Levant: Terminal Pleistocene social changes in Western Asia*, Vol. 19, Berghahn Books, 2013.
- Barlow, Nora (ed.), *The Autobiography of Charles Darwin 1809–1882*, Collins, 1958.
- Barro, Robert J., 'Determinants of Democracy', *Journal of Political Economy* 107, no. S6 (1999): S158–83.
- Barro, Robert J., 'Democracy and growth', *Journal of Economic Growth* 1, no. 1 (1996): 1–27.
- Basu, Aparna, *The Growth of Education and Political Development in India, 1898–1920*, Oxford University Press, 1974.
- Basu, Kaushik, 'Child labor: cause, consequence, and cure, with remarks on international labor standards', *Journal of Economic Literature* 37 (3) (1999): 1083–119.
- Baudin, Thomas, David de la Croix and Paula E. Gobbi, 'Fertility and Childlessness in the United States' *American Economic Review* 105, no. 6 (2015): 1852–82.

- Bazzi, Samuel, Martin Fiszbein and Mesay Gebresilasse, 'Frontier culture: The roots and persistence of "rugged individualism" in the United States', *Econometrica* 88, no. 6 (2020): 2329–68.
- Becerra-Valdivia, Lorena, and Thomas Higham, 'The timing and effect of the earliest human arrivals in North America', *Nature* 584, no. 7819 (2020): 93–97.
- Becker, Gary S., and Nigel Tomes, 'Child Endowments and the Quantity and Quality of Children', *Journal of Political Economy* 84, no. 4, Part 2 (1976): S143–62.
- Becker, Sascha O., Thiemo Fetzer and Dennis Novy, 'Who Voted for Brexit? A Comprehensive District-Level Analysis', *Economic Policy* 32, no. 92 (2017): 601–50.
- Becker, Sascha O., Katrin Boeckh, Christa Hainz and Ludger Woessmann, 'The Empire is Dead, Long Live the Empire! Long-Run Persistence of Trust and Corruption in the Bureaucracy', *The Economic Journal* 126, no. 590 (2016): 40–74.
- Becker, Sascha O., Francesco Cinnirella and Ludger Woessmann, 'The Trade-Off Between Fertility and Education: Evidence from Before the Demographic Transition', *Journal of Economic Growth* 15, no. 3 (2010): 177–204.
- Becker, Sascha O., and Ludger Woessmann, 'Was Weber Wrong? A Human Capital Theory of Protestant Economic History', *The Quarterly Journal of Economics* 124, no. 2 (2009): 531–96.
- Bellwood, Peter, James J. Fox and Darrell Tyron, *The Austronesians: historical and comparative perspectives*, ANU Press, 2006.
- Benhabib, Jess, and Mark M. Spiegel, 'Human Capital and Technology Diffusion', *Handbook of Economic Growth* 1 (2005): 935–66.
- Bennett, Matthew R. et al., 'Evidence of humans in North America during the Last Glacial Maximum', *Science* 373, no. 6562 (2021): 1528–1531.
- Bentzen, Jeanet Sinding, Nicolai Kaarsen and Asger Moll Wingender, 'Irrigation and autocracy', *Journal of the European Economic Association* 15, no. 1 (2017): 1–53.
- Betti, Lia, and Andrea Manica, 'Human variation in the shape of the birth canal is significant and geographically structured', *Proceedings of the Royal Society B* 285, no. 1889 (2018): 20181807.
- Betti, Lia, Noreen von Cramon-Taubadel, Andrea Manica and Stephen J. Lycett, 'Global geometric morphometric analyses of the human pelvis reveal substantial neutral population history effects, even across sexes', *PLoS One* 8, no. 2 (2013): e55909.

Betti, Lia, François Balloux, William Amos, Tsunehiko Hanihara and Andrea Manica, 'Distance from Africa, not climate, explains within-population phenotypic diversity in humans', *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences* 276, no. 1658 (2009): 809–14.

Bignon, Vincent, and Cecilia García-Peñalosa, 'Protectionism and the education-fertility trade-off in late 19th century France' (2016).

Bisin, Alberto, and Thierry Verdier, 'The economics of cultural transmission and the dynamics of preferences', *Journal of Economic Theory* 97, no. 2 (2001): 298–319.

Bisin, Alberto, and Thierry Verdier, '“Beyond the melting pot”: cultural transmission, marriage, and the evolution of ethnic and religious traits', *The Quarterly Journal of Economics* 115, no. 3 (2000): 955–88.

Blackmore, Susan, 'Evolution and Memes: The Human Brain as a Selective Imitation Device', *Cybernetics & Systems* 32, no. 1–2 (2001): 225–55.

Blayo, Yves, 'Mortality in France from 1740 to 1829', *Population* 30 (1975): 123–43.

Bleakley, Hoyt, 'Malaria eradication in the Americas: A retrospective analysis of childhood exposure', *American Economic Journal: Applied Economics* 2, no. 2 (2010): 1–45.

Bleakley, Hoyt, 'Disease and Development: Evidence from hookworm eradication in the American South', *The Quarterly Journal of Economics* 122, no. 1 (2007): 73–117.

Bleakley, Hoyt, and Fabian Lange, 'Chronic Disease Burden and the Interaction of Education, Fertility, and Growth', *Review of Economics and Statistics* 91, no. 1 (2009): 52–65.

Bleasdale, Madeleine, Kristine K. Richter, Anneke Janzen et al., 'Ancient proteins provide evidence of dairy consumption in eastern Africa', *Nature Communication* 12, 632 (2021).

Bockstette, Valerie, Areendam Chanda, and Louis Putterman, 'States and markets: The advantage of an early start', *Journal of Economic Growth* 7, no. 4 (2002): 347–69.

Bolt, Jutta, Robert Inklaar, Herman de Jong and Jan Luiten van Zanden, 'Rebasing “Maddison”: new income comparisons and the shape of long-run economic development', Maddison Project Database (2018).

Bolt, Jutta, and Jan Luiten van Zanden, 'The Maddison Project: collaborative research on historical national accounts', *The Economic History Review* 67, no. 3 (2014): 627–51, Maddison Project Database (2013).

- Boserup, Ester, *Woman's Role in Economic Development*, St. Martin's Press, 1970.
- Boserup, Ester, *The Conditions of Agricultural Growth: The economics of agrarian change under population pressure*, Aldine Publishing, 1965.
- Bostoen, Koen, *The Bantu Expansion*, Oxford University Press, 2018.
- Boyd, Robert, Peter J. Richerson and Joseph Henrich, 'The cultural niche: Why social learning is essential for human adaptation', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 108, Supplement 2 (2011): 10918–25.
- Botticini, Maristella, and Zvi Eckstein, *The Chosen Few: How Education Shaped Jewish History*, Vol. 42, Princeton University Press, 2014, pp. 70–1492.
- Brown, John C., and Timothy W. Guinnane, 'Fertility Transition in a Rural, Catholic Population: Bavaria, 1880–1910', *Population Studies* 56, no. 1 (2002): 35–49.
- Buggle, Johannes C., and Ruben Durante, 'Climate Risk, Cooperation and the Co-Evolution of Culture and Institutions', *The Economic Journal* 131, no. 637 (2021): 1947–87.
- Buringh, Eltjo, and Jan Luiten van Zanden, 'Charting the "Rise of the West": Manuscripts and Printed Books in Europe, a long-term Perspective from the Sixth through Eighteenth Centuries', *The Journal of Economic History* 69, no. 2 (2009): 409–45.
- Burnette, Joyce, 'An Investigation of the Female–Male Wage Gap During the Industrial Revolution in Britain', *The Economic History Review* 50, no. 2 (1997): 257–81.
- Bybee, Joan L., and Östen Dahl, *The Creation of Tense and Aspect Systems in the Languages of the World*, John Benjamins, 1989.
- Carneiro, Robert L., 'The Chiefdom: precursor of the state', *The Transition to Statehood in the New World* (1981): 37–79.
- Casey, Gregory, and Oded Galor, 'Is faster economic growth compatible with reductions in carbon emissions? The role of diminished population growth', *Environmental Research Letters* 12, no. 1 (2017): 014003.
- Cervellati, Matteo, and Uwe Sunde, 'Human capital formation, life expectancy, and the process of development', *American Economic Review* 95, no. 5 (2005): 1653–72.
- Chandler, Tertius, *Four Thousand Years of Urban Growth: An Historical Census*, Mellen, 1987.

Charnov, Eric L., and S. K. Morgan Ernest, 'The offspring-size/clutch-size trade-off in mammals', *The American Naturalist* 167, no. 4 (2006): 578–82.

Chaudhuri, Kurti N., 'Foreign trade and balance of payments (1757–1947)', *The Cambridge Economic History of India* 2 (1983): 804–77.

Chen, M. Keith, 'The Effect of Language on Economic Behavior: Evidence from Savings Rates, Health Behaviors, and Retirement Assets', *American Economic Review* 103, no. 2 (2013): 690–731.

Chen, Shuo, and James Kai-sing Kung, 'Of Maize and Men: The Effect of a New World Crop on Population and Economic Growth in China', *Journal of Economic Growth* 21, no. 1 (2016): 71–99.

Chesnais, Jean-Claude, *The Demographic Transition: Stages, Patterns and Economic Implications*, Oxford University Press, 1992.

Cinnirella, Francesco, and Jochen Streb, 'The Role of Human Capital and Innovation in Prussian Economic Development', *Journal of Economic Growth* 22, no. 2 (2017): 193–227.

Cipolla, Carlo M., *Literacy and Development in the West*, Vol. 1027, Penguin, 1969.

Clark, Gregory, 'Microbes and Markets: Was the Black Death an Economic Revolution?', *The Journal of Economic History* 82, no. 2 (2016): 139–65.

Clark, Gregory, *A Farewell to Alms: A Brief Economic History of the World*, Vol. 25, Princeton University Press, 2008.

Clark, Gregory, and David Jacks, 'Coal and the Industrial Revolution, 1700–1869', *European Review of Economic History* 11, no. 1 (2007): 39–72.

Clark, Gregory, 'The Long March of History: Farm Wages, Population, and Economic Growth, England 1209–1869', *The Economic History Review* 60, no. 1 (2007): 97–135.

Clarkson, Chris, Zenobia Jacobs, Ben Marwick, Richard Fullagar, Lynley Wallis, Mike Smith, Richard G. Roberts et al., 'Human occupation of northern Australia by 65,000 years ago', *Nature* 547, no. 7663 (2017): 306–10.

Clutton-Brock, Tim H., and Paul H. Harvey, 'Primates, Brains and Ecology', *Journal of Zoology* 190, no. 3 (1980): 309–23.

Cohen, Mark Nathan, *Health and the Rise of Civilization*, Yale University Press, 1989.

Comin, Diego, William Easterly and Erick Gong, 'Was the Wealth of Nations Determined in 1000 BC?', *American Economic Journal: Macroeconomics* 2, no. 3 (2010): 65–97.

Cook, C. Justin, and Jason M. Fletcher, 'High-School Genetic Diversity and Later-Life Student Outcomes: Micro-Level Evidence from the Wisconsin Longitudinal Study', *Journal of Economic Growth* 23, no. 3 (2018): 307–39.

Cook, C. Justin., 'The Role of Lactase Persistence in Precolonial Development', *Journal of Economic Growth* 19, no. 4 (2014): 369–406.

Cosandey, David, *Le Secret de l'Occident*, Champs-Flammarion, 2007.

Crafts, Nicholas F. R., 'Duration of Marriage, Fertility and Women's Employment Opportunities in England and Wales in 1911', *Population Studies* 43, no. 2 (1989): 325–35.

Crafts, Nicholas F. R., and C. Knick Harley, 'Output Growth and the British Industrial Revolution: A Restatement of the Crafts-Harley view', *The Economic History Review* 45, no. 4 (1992): 703–30.

Crafts, Nicholas F. R., and Mark Thomas, 'Comparative advantage in UK manufacturing trade, 1910–1935', *The Economic Journal* 96, no. 383 (1986): 629–45.

Cubberley, Ellwood Patterson, *The History of Education: Educational Practice and Progress Considered as a Phase of the Development and Spread of Western Civilization*, Houghton Mifflin Company, 1920.

Dahl, Östen, and Viveka Velupillai, 'The Future Tense', from *The World Atlas of Language Structures Online*, edited by Matthew Dryer and Martin Haspelmath, Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, 2011.

Dalgaard, Carl-Johan, Anne Sofie Knudsen and Pablo Selaya, 'The bounty of the sea and long-run development', *Journal of Economic Growth* 25, no. 3 (2020): 259–95.

Dalgaard, Carl-Johan, Jakob B. Madsen, and Holger Strulik, 'Physiological Constraints and the Transition to Growth: Implications for Comparative Development', *Journal of Economic Growth* 26, no. 3 (2021): 241–289.

Dalgaard, Carl-Johan, and Holger Strulik, 'The Physiological Foundations of the Wealth of Nations', *Journal of Economic Growth* 20, no. 1 (2015): 37–73.

Darlington, Philip J., 'Group Selection, Altruism, Reinforcement, and Throwing in Human Evolution', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 72, no. 9 (1975): 3748–52.

Dawkins, Richard, *The Selfish Gene*, Oxford University Press, 1976.

de la Croix, David, Eric B. Schneider and Jacob Weisdorf, 'Childlessness, celibacy and net fertility in pre-industrial England: the middle-class evolutionary advantage', *Journal of Economic Growth* 24, no. 3 (2019): 223–56.

de la Croix, David, Matthias Doepke and Joel Mokyr, 'Clans, guilds, and markets: Apprenticeship institutions and growth in the preindustrial economy', *The Quarterly Journal of Economics* 133, no. 1 (2018): 1–70.

De Pleijt, Alexandra, Alessandro Nuvolari and Jacob Weisdorf, 'Human capital formation during the first industrial revolution: Evidence from the use of steam engines', *Journal of the European Economic Association* 18, no. 2 (2020): 829–89.

De Pleijt, Alexandra, and Jan Luiten van Zanden, 'Two worlds of female labour: gender wage inequality in western Europe, 1300–1800', *The Economic History Review* (2018).

Delis, Manthos D., Chrysovalantis Gaganis, Iftekhar Hasan and Fotios Pasiouras, 'The effect of board directors from countries with different genetic diversity levels on corporate performance', *Management Science* 63, no. 1 (2017): 231–49.

Dell, Melissa, 'The Persistent Effects of Peru's Mining *Mita*', *Econometrica* 78, no. 6 (2010): 1863–1903.

Depetris-Chauvin, Emilio, and Ömer Özak, 'The origins of the division of labor in pre-modern times', *Journal of Economic Growth* (2021).

Desmet, Klaus, Ignacio Ortuno-Ortín and Romain Wacziarg, 'Culture, ethnicity, and diversity', *American Economic Review* 107, no. 9 (2017): 2479–2513.

Diamond, Jared, *Collapse: How Societies Choose to Succeed or Fail*, Viking Penguin, 2005.

Diamond, Jared M., 'Taiwan's gift to the world', *Nature* 403, no. 6771 (2000): 709–10.

Diamond, Jared, *Guns, Germs and Steel: The Fates of Human Societies*, Vintage, 1997.

Dickens, Charles, *The Adventures of Oliver Twist*, Ticknor and Fields, 1868.

Dittmar, Jeremiah E., 'Information Technology and Economic Change: The Impact of the Printing Press', *The Quarterly Journal of Economics* 126, no. 3 (2011): 1133–72.

Doepke, Matthias, and Fabrizio Zilibotti, 'Occupational choice and the spirit of capitalism', *The Quarterly Journal of Economics* 123, no. 2 (2008): 747–93.

- Doepke, Matthias, and Fabrizio Zilibotti, 'The Macroeconomics of Child Labor Regulation', *American Economic Review* 95, no. 5 (2005): 1492–1524.
- Dunbar, Robin I. M., 'The Social Brain Hypothesis', *Evolutionary Anthropology: Issues, News, and Reviews* 6, no. 5 (1998): 178–90.
- Durlauf, Steven N., Paul A. Johnson and Jonathan R.W. Temple, 'Growth Econometrics', *Handbook of Economic Growth* 1 (2005): 555–677.
- Durlauf, Steven N., and Danny T. Quah, 'The New Empirics of Economic Growth' *Handbook of Macroeconomics* 1 (1999): 235–308.
- Easterly, William, *The Elusive Quest for Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics*, MIT Press, 2001.
- Easterly, William, and Ross Levine, 'The European Origins of Economic Development', *Journal of Economic Growth* 21, no. 3 (2016): 225–57.
- Easterly, William, and Ross Levine, 'Africa's Growth Tragedy: Policies and Ethnic Divisions', *The Quarterly Journal of Economics* 112, no. 4 (1997): 1203–50.
- Engerman, Stanley, and Kenneth Sokoloff, 'Factor Endowments, Institutions, and Differential Paths of Growth Among New World Economies: A View from Economic Historians of the United States', in *How Latin America Fell Behind: Essays on the Economic Histories of Brazil and Mexico, 1800–1914*, edited by Stephen Haber, 260–304, Stanford University Press, 1997.
- Estevadeordal, Antoni, Brian Frantz and Alan M. Taylor, 'The rise and fall of world trade, 1870–1939', *The Quarterly Journal of Economics* 118, no. 2 (2003): 359–407.
- Fanon, Frantz, *Black Skin, White Masks*, Grove Press, 2008.
- Fanon, Frantz, *The Wretched of the Earth*, Grove /Atlantic, Inc., 2007.
- Feldman, Michal, Eva Fernández-Domínguez, Luke Reynolds, Douglas Baird, Jessica Pearson, Israel Hershkovitz, Hila May et al., 'Late Pleistocene human genome suggests a local origin for the first farmers of central Anatolia', *Nature Communications* 10, no. 1 (2019): 1–10.
- Feldman, Naomi E., and Karine Van der Beek, 'Skill Choice and Skill Complementarity in Eighteenth Century England', *Explorations in Economic History* 59 (2016): 94–113.
- Fenske, James, 'Ecology, Trade, and States in Pre-Colonial Africa', *Journal of the European Economic Association* 12, no. 3 (2014): 612–40.

Fernihough, A., 'Human Capital and the Quantity–Quality Trade–Off During the Demographic Transition', *Journal of Economic Growth* 22, no. 1 (2017): 35–65.

Fewlass, Helen, Sahra Talamo, Lukas Wacker, Bernd Kromer, Thibaut Tuna, Yoann Fagault, Edouard Bard et al., 'A 14 C chronology for the Middle to Upper Paleolithic transition at Bacho Kiro Cave, Bulgaria', *Nature Ecology & Evolution* (2020): 1–8.

Findlay, Ronald, and Kevin H. O'Rourke, *Commodity Market Integration, 1500–2000*, University of Chicago Press, 2007.

Fischer, David Hackett, *Albion's Seed: Four British Folkways in America*, Oxford University Press, 1989.

Flora, Peter, Franz Kraus and Winfried Pfenning, *State, Economy, and Society in Western Europe 1815–1975: The growth of industrial societies and capitalist economies*, Vol. 2. St James Press, 1983.

Franck, Raphaël, and Oded Galor, 'Flowers of Evil or Evil of Flowers? Industrialization and Long–Run Development', *Journal of Monetary Economics* (2021).

Franck, Raphaël, and Oded Galor, 'Technology–skill Complementarity in Early Phases of Industrialization', *The Economic Journal* (2022).

Franck, Raphaël, and Ilia Rainer, 'Does the leader's ethnicity matter? Ethnic favoritism, education, and health in sub-Saharan Africa', *American Political Science Review* 106, no. 2 (2012): 294–325.

Fu, Qiaomei, Alissa Mittnik, Philip L. F. Johnson, Kirsten Bos, Martina Lari, Ruth Bollongino, Chengkai Sun et al., 'A revised timescale for human evolution based on ancient mitochondrial genomes', *Current Biology* 23, no. 7 (2013): 553–9.

Fukuyama, Francis, *The End of History and The Last Man*, Simon and Schuster, 2006.

Gallup, John Luke, Jeffrey D. Sachs and Andrew D. Mellinger, 'Geography and economic development', *International Regional Science Review* 22, no. 2 (1999): 179–232.

Galor, Oded, 'The Demographic Transition: causes and consequences', *Chilometrika* 6, no. 1 (2012): 1–28.

Galor, Oded, *Unified Growth Theory*, Princeton University Press, 2011.

Galor, Oded, *Discrete Dynamical Systems*, Springer, 2010.

Galor, Oded, 'The Lawrence R. Klein lecture – Comparative economic development: Insights from unified growth theory', *International Economic Review* 51, no. 1 (2010): 1–44.

- Galor, Oded, 'From Stagnation to Growth: Unified Growth Theory', *Handbook of Economic Growth* 1 (2005): 171–293.
- Galor, Oded, 'Convergence? Inferences from theoretical models', *The Economic Journal* 106, no. 437 (1996): 1056–69.
- Galor, Oded, 'A two–sector overlapping–generations model: A global characterization of the dynamical system', *Econometrica* 60, no. 6 (1992): 1351–86.
- Galor, Oded, and Marc Klemp, 'Human Genealogy Reveals a Selective Advantage to Moderate Fecundity', *Nature Ecology & Evolution* 3, no. 5 (2019): 853–7.
- Galor, Oded, and Marc Klemp, 'Roots of Autocracy', Working paper No. w23301, National Bureau of Economic Research, 2018.
- Galor, Oded, and Andrew Mountford, 'Trading Population for Productivity: Theory and evidence', *The Review of Economic Studies* 75, no. 4 (2008): 1143–79.
- Galor, Oded, and Andrew Mountford, 'Trade and the great divergence: the family connection', *American Economic Review* 96, no. 2 (2006): 299–303.
- Galor, Oded, and Omer Moav, 'The neolithic origins of contemporary variations in life expectancy', SSRN 1012650 (2007).
- Galor, Oded, and Omer Moav, 'Das Human–Kapital: A theory of the demise of the class structure', *The Review of Economic Studies* 73, no. 1 (2006): 85–117.
- Galor, Oded, and Omer Moav, 'Natural selection and the evolution of life expectancy', (2005).
- Galor, Oded, and Omer Moav, 'From Physical to Human Capital Accumulation: Inequality and the Process of Development', *The Review of Economic Studies* 71, no. 4 (2004): 1001–26.
- Galor, Oded, and Omer Moav, 'Natural Selection and the Origin of Economic Growth', *The Quarterly Journal of Economics* 117, no. 4 (2002): 1133–91.
- Galor, Oded, and Omer Moav, 'Ability–biased technological transition, wage inequality, and economic growth', *The Quarterly Journal of Economics* 115, no. 2 (2000): 469–97.
- Galor, Oded, Omer Moav and Dietrich Vollrath, 'Inequality in Landownership, the Emergence of Human–Capital Promoting Institutions, and the Great Divergence', *The Review of Economic Studies* 76, no. 1 (2009): 143–79.

Galor, Oded, and Stelios Michalopoulos, 'Evolution and the Growth Process: Natural selection of entrepreneurial traits', *Journal of Economic Theory* 147, no. 2 (2012): 759–80.

Galor, Oded, and Ömer Özak, 'The Agricultural Origins of Time Preference', *American Economic Review* 106, no. 10 (2016): 3064–103.

Galor, Oded, Ömer Özak and Assaf Sarid, 'Geographical Roots of the Coevolution of Cultural and Linguistic Traits', SSRN 3284239 (2018).

Galor, Oded, Ömer Özak and Assaf Sarid, 'Linguistic Traits and Human Capital Formation', *AEA Papers and Proceedings*, Vol. 110 (2020), 309–13.

Galor, Oded, and Harl E. Ryder, 'Existence, uniqueness, and stability of equilibrium in an overlapping–generations model with productive capital', *Journal of Economic Theory* 49, no. 2 (1989): 360–75.

Galor, Oded, and Viacheslav Savitskiy, 'Climatic Roots of Loss Aversion', Working Papers 2018–1, Brown University, Department of Economics, 2018.

Galor, Oded, and Daniel Tsiddon, 'Technological progress, mobility, and economic growth', *American Economic Review* (1997): 363–82.

Galor, Oded, and Daniel Tsiddon, 'The distribution of human capital and economic growth', *Journal of Economic Growth* 2, no. 1 (1997): 93–124.

Galor, Oded, and David N. Weil, 'Population, Technology, and Growth: From Malthusian Stagnation to the Demographic Transition and Beyond', *American Economic Review* 90, no. 4 (2000): 806–28.

Galor Oded, and David N. Weil, 'The Gender Gap, Fertility, and Growth', *American Economic Review* 86, no. 3 (1996): 374–87.

Galor, Oded, and Joseph Zeira, 'Income Distribution and Macroeconomics', *The Review of Economic Studies* 60, no. 1 (1993): 35–52.

Gates, Bill, *How to Avoid a Climate Disaster: The Solutions We Have and the Breakthroughs We Need*, Knopf, 2021.

Giavazzi, Francesco, Ivan Petkov and Fabio Schiantarelli, 'Culture: Persistence and Evolution', *Journal of Economic Growth* 24, no. 2 (2019): 117–54.

Gibbons, Ann, 'How farming shaped Europeans' immunity', *Science* 373, no. 6560 (2021): 1186.

Glaeser, Edward L., Rafael La Porta, Florencio Lopez-de-Silanes and Andrei Shleifer, 'Do Institutions Cause Growth?', *Journal of Economic Growth* 9, no. 3 (2004): 271–303.

- Glaeser, Edward L., and Andrei Shleifer, 'Legal origins', *The Quarterly Journal of Economics* 117, no. 4 (2002): 1193–229.
- Goldin, Claudia, 'America's graduation from high school: The evolution and spread of secondary schooling in the twentieth century', *The Journal of Economic History* 58, no. 2 (1998): 345–74.
- Goldin, Claudia, 'Understanding the gender gap: An economic history of American women', No. gold90-1, National Bureau of Economic Research, 1990.
- Goldin, C., 'Women's Employment and Technological Change: A Historical Perspective', *Computer Chips and Paper Clips: Technology and Women's Employment* 2 (1987): 185–222.
- Goldin, Claudia, and Lawrence F. Katz, 'The legacy of US educational leadership: Notes on distribution and economic growth in the 20th century', *American Economic Review* 91, no. 2 (2001): 18–23.
- González-Forero, Mauricio, and Andy Gardner, 'Inference of ecological and social drivers of human brain-size evolution', *Nature* 557, no. 7706 (2018): 554–7.
- González-Fortes, Gloria, Eppie R. Jones, Emma Lightfoot, Clive Bonsall, Catalin Lazar, Aurora Grandal-d'Anglade, María Dolores Garralda et al., 'Paleogenomic evidence for multi-generational mixing between Neolithic farmers and Mesolithic hunter-gatherers in the lower Danube basin', *Current Biology* 27, no. 12 (2017): 1801–10.
- Goody, Jack, *Technology, Tradition and the State in Africa*, Oxford University Press, 1971. Reprint, Routledge, 2018.
- Gordon, Robert J., *The Rise and Fall of American Growth: The US standard of living since the civil war*, Vol. 70, Princeton University Press, 2017.
- Gorodnichenko, Yuriy, and Gerard Roland, 'Culture, Institutions, and the Wealth of Nations', *Review of Economics and Statistics* 99, no. 3 (2017): 402–16.
- Grande, James, and John Stevenson, *The Opinions of William Cobbett*, Routledge, 2017.
- Green, Andy, *Education and State Formation: The Rise of Education Systems in England, France, and the USA*, St. Martin's Press, 1990, p. 295.
- Greenwood, Jeremy, Ananth Seshadri and Mehmet Yorukoglu, 'Engines of liberation', *The Review of Economic Studies* 72, no. 1 (2005): 109–33.
- Greif, Avner, 'Contract enforceability and economic institutions in early trade: The Maghribi Traders' Coalition', *American Economic Review* (1993): 525–48.

- Grosman, Leore, 'The Natufian chronological scheme – New insights and their implications', *Natufian Foragers in the Levant: Terminal Pleistocene social changes in Western Asia*, Archaeological Series 19 (2013): 622–37.
- Grossman, Gene M., and Elhanan Helpman, *Innovation and Growth in the Global Economy*, MIT Press, 1991.
- Guinnane, Timothy W., 'The Historical Fertility Transition: A Guide for Economists', *Journal of Economic Literature* 49, no. 3 (2011): 589–614.
- Guiso, Luigi, Paola Sapienza and Luigi Zingales, 'Does Culture Affect Economic Outcomes?', *Journal of Economic Perspectives* 20, no. 2 (2006): 23–48.
- Guiso, Luigi, Paola Sapienza and Luigi Zingales, 'The Role of Social Capital in Financial Development', *American Economic Review* 94, no. 3 (2004): 526–56.
- Gurven, Michael, and Hillard Kaplan, 'Longevity Among Hunter–Gatherers: A Cross–Cultural Examination', *Population and Development Review* 33, no. 2 (2007): 321–65.
- Haidt, Jonathan, *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*, Vintage, 2012.
- Hajnal, John, 'European marriage patterns in perspective', in D. V. Glass and D. E. C. Eversley (eds.), *Population in History*, Arnold, 1965.
- Hanihara, Tsunehiko, 'Morphological variation of major human populations based on nonmetric dental traits', *American Journal of Physical Anthropology* 136, no. 2 (2008): 169–82.
- Hanioglu, M. Şükrü, *A Brief History of the Late Ottoman Empire*, Princeton University Press, 2010.
- Harari, Yuval Noah, *Sapiens: A Brief History of Humankind*, Random House, 2014.
- Harpending, Henry, and Alan Rogers, 'Genetic perspectives on human origins and differentiation', *Annual Review of Genomics and Human Genetics* 1, no. 1 (2000): 361–85.
- Harper, John L., P. H. Lovell and K. G. Moore, 'The shapes and sizes of seeds', *Annual Review of Ecology and Systematics* 1, no. 1 (1970): 327–56.
- Harvati, Katerina, Carolin Röding, Abel M. Bosman, Fotios A. Karakostis, Rainer Grün, Chris Stringer, Panagiotis Karkanis et al., 'Apidima Cave fossils provide earliest evidence of *Homo sapiens* in Eurasia', *Nature* 571, no. 7766 (2019): 500–4.

- Hassan, Fekri A., 'Demographic archaeology', in *Advances in Archaeological Method and Theory*, Academic Press, 1981, pp. 225–79.
- Hausmann, Ricardo, Dani Rodrik and Andrés Velasco, 'Growth Diagnostics', *The Washington Consensus Reconsidered: Towards a New Global Governance* (2008): 324–55.
- Hausmann, Ricardo, Lant Pritchett and Dani Rodrik, 'Growth Accelerations', *Journal of Economic Growth* 10, no. 4 (2005): 303–29.
- Hazan, Moshe, and Binyamin Berdugo, 'Child Labour, fertility, and Economic Growth', *The Economic Journal* 112, no. 482 (2002): 810–28.
- Hazan, Moshe, David Weiss and Hosny Zoabi, 'Women's Liberation, Household Revolution', (2021).
- Heckman, J. J., and J. R. Walker, 'The Relationship Between Wages and Income and the Timing and Spacing of Births: Evidence from Swedish Longitudinal Data', *Econometrica* (1990): 1411–41.
- Henrich, Joseph, *The Secret of Our Success: How Culture is Driving Human Evolution, Domesticating our Species, and Making us Smarter*, Princeton University Press, 2017.
- Herrmann, Esther, Josep Call, María Victoria Hernández-Lloreda, Brian Hare and Michael Tomasello, 'Humans have Evolved Specialized Skills of Social Cognition: The Cultural Intelligence Hypothesis', *Science* 317, no. 5843 (2007): 1360–6.
- Hershkovitz, Israel, Gerhard W. Weber, Rolf Quam, Mathieu Duval, Rainer Grün, Leslie Kinsley, Avner Ayalon et al., 'The earliest modern humans outside Africa', *Science* 359, no. 6374 (2018): 456–9.
- Hill, Christopher, *The Century of Revolution, 1603–1714*, W. W. Norton, 1966, p. 32.
- Ho, Ping-ti, *Studies on the Population of China, 1368–1953*, Harvard University Press, 2013.
- Hobbes, Thomas, *Leviathan, or, The Matter, Form, and Power of a Common-Wealth Ecclesiastical and Civil*, printed for Andrew Crooke, 1651.
- Hoffman, Philip T., *Why Did Europe Conquer the World?*, Vol. 54, Princeton University Press, 2017.
- Hofstede, Geert, Gert Jan Hofstede and Michael Minkov, *Cultures and Organizations: Software of the mind*, Vol. 2, McGraw-Hill, 2005.
- Hopkins, Keith, 'On the Probable Age Structure of the Roman Population', *Population Studies* 20, no. 2 (1966): 245–64.

- Hublin, Jean-Jacques, Nikolay Sirakov, Vera Aldeias, Shara Bailey, Edouard Bard, Vincent Delvigne, Elena Endarova et al., 'Initial Upper Palaeolithic *Homo sapiens* from Bacho Kiro Cave, Bulgaria', *Nature* 581 (2020): 1-4.
- Hume, David, 'Essays, Moral, Political, and Literary', from *Essays and Treatises on Several Subjects*, Vol. 1, Bell & Bradfute, 1825, p. 112.
- Hunt, Terry L., and Carl P. Lipo, 'Late Colonization of Easter Island', *Science* 311, no. 5767 (2006): 1603-6.
- Jackson, Tim, *Prosperity Without Growth: Foundations for the economy of tomorrow*, Taylor & Francis, 2016.
- Jacobs, Jane, *The Death and Life of Great American Cities*, Vintage, 2016.
- Jedwab, Remi, Noel D. Johnson and Mark Koyama, 'Pandemics, Places, and Populations: Evidence from the Black Death', *CEPR Discussion Papers* DP13523 (2019).
- Jelinek, Arthur J., 'The Tabun cave and Paleolithic man in the Levant', *Science* 216, no. 4553 (1982): 1369-75.
- Jones, Charles I., 'R & D-based models of economic growth', *Journal of Political Economy* 103, no. 4 (1995): 759-84.
- Jones, Eric, *The European Miracle: Environments, Economies and Geopolitics in the History of Europe and Asia*, Cambridge University Press, 2003.
- Josserand, Mathilde, Emma Meeussen, Asifa Majid, and Dan Dediu, 'Environment and culture shape both the colour lexicon and the genetics of colour perception', *Scientific Reports* 11, no. 1 (2021): 1-11.
- Kannisto, Väinö, Oiva Turpeinen and Mauri Nieminen, 'Finnish Life Tables since 1751', *Demographic Research* 1 (1999).
- Kant, Immanuel, *Answering the Question: What is Enlightenment?*, 1784.
- Katz, Ori, 'Railroads, Economic Development, and the Demographic Transition in the United States', University Library of Munich (2018).
- Kendi, Ibram X., *Stamped from the Beginning: The definitive history of racist ideas in America*, Nation Books, 2016.
- Kettlewell, H. Bernard D., 'Selection Experiments on Industrial Melanism in the Lepidoptera', *Heredity* 9, no. 3 (1955): 323-42.

- Keynes, J. M., 'A Tract on Monetary Reform', in *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, Macmillan Press, 1971.
- Klasing, Mariko J., and Petros Milionis, 'The International Epidemiological Transition and the Education Gender Gap', *Journal of Economic Growth* 25, no. 1 (2020): 1–50.
- Klemp, Marc P., 'Prices, Wages and Fertility in Pre-Industrial England', *Cliometrica* 6, no. 1 (2012): 63–77.
- Klemp, Marc, and Jacob L. Weisdorf, 'Fecundity, Fertility and the Formation of Human Capital', *The Economic Journal* 129, no. 618 (2019): 925–60.
- Kline, Michelle A., and Robert Boyd, 'Population Size Predicts Technological Complexity in Oceania', *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences* 277, no. 1693 (2010): 2559–64.
- Kremer, Michael, 'Population growth and technological change: One million BC to 1990', *The Quarterly Journal of Economics* 108, no. 3 (1993): 681–716.
- Krupnik, Igor, and Ludger Müller-Wille, 'Franz Boas and Inuktitut terminology for ice and snow: From the emergence of the field to the "Great Eskimo Vocabulary Hoax"', in *SIKU: Knowing our ice*, Springer, Dordrecht, 2010, pp. 377–400.
- Kuhn, Thomas S., *The Copernican Revolution: Planetary Astronomy in the Development of Western Thought*, Vol. 16, Harvard University Press, 1957.
- Kuznets, Simon, 'Quantitative Aspects of the Economic Growth of Nations: X. Level and Structure of Foreign Trade: Long-Term Trends', *Economic Development and Cultural Change* 15, no. 2, Part 2 (1967): 1–140.
- La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer and Robert W. Vishny, 'Legal Determinants of External Finance', *The Journal of Finance* 52, no. 3 (1997): 1131–50.
- Lagerlöf, Nils-Petter, 'Gender Equality and Long-run Growth', *Journal of Economic Growth* 8, no. 4 (2003): 403–26.
- Lagerlöf, Nils-Petter, 'The Galor-Weil model revisited: A quantitative exercise', *Review of Economic Dynamics* 9, no. 1 (2006): 116–42.
- Lang, Graeme, 'State Systems and the Origins of Modern Science: A Comparison of Europe and China', *East-West Dialog* 2 (1997): 16–30.

Lazaridis, Iosif, Nick Patterson, Alissa Mittnik, Gabriel Renaud, Swapan Mallick, Karola Kirsanow, Peter H. Sudmant et al., 'Ancient human genomes suggest three ancestral populations for present-day Europeans', *Nature* 513, no. 7518 (2014): 409–13.

Lee, Neil, 'Migrant and Ethnic Diversity, Cities and Innovation: Firm Effects or City Effects?', *Journal of Economic Geography* 15, no. 4 (2015): 769–96.

Lipset, Seymour Martin, 'Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy', *American Political Science Review* 53, no. 1 (1959): 69–105.

Litina, Anastasia, 'Natural land productivity, cooperation and comparative development', *Journal of Economic Growth* 21, no. 4 (2016): 351–408.

López, Saïo, Lucy Van Dorp and Garrett Hellenthal, 'Human dispersal out of Africa: A lasting debate', *Evolutionary Bioinformatics* 11 (2015): EBO-S33489.

Lucas, Adrienne M., 'The impact of malaria eradication on fertility', *Economic Development and Cultural Change* 61, no. 3 (2013): 607–31.

Lucas, Adrienne M., 'Malaria eradication and educational attainment: evidence from Paraguay and Sri Lanka', *American Economic Journal: Applied Economics* 2, no. 2 (2010): 46–71.

Lupyan, Gary, and Rick Dale, 'Language Structure is Partly Determined by Social Structure', *PLoS One* 5, no. 1 (2010).

Lucas, Robert E., *Lectures on Economic Growth*, Harvard University Press, 2002.

Lucas, Robert E., Jr., 'On the Mechanics of Economic Development', *Journal of Monetary Economics* 22, no. 1 (1988): 3–42.

MacArthur, Robert H., and Edward O. Wilson, *The Theory of Island Biogeography*, Vol. 1, Princeton University Press, 1970.

Madsen, Jakob B., Md. Rabiul Islam and Xueli Tang, 'Was the post-1870 Fertility Transition a Key Contributor to Growth in the West in the Twentieth Century?', *Journal of Economic Growth* 25, no. 4 (2020): 431–54.

Madsen, Jakob, and Holger Strulik, 'Testing Unified Growth Theory: Technological Progress and the Child Quantity–Quality Trade-off', (2020).

Madsen, Jakob B., Peter E. Robertson and Longfeng Ye, 'Malthus Was Right: Explaining a Millennium of Stagnation', *European Economic Review* 118 (2019): 51–68.

- Magga, Ole Henrik, 'Diversity in Saami terminology for reindeer, snow, and ice', *International Social Science Journal* 58, no. 187 (2006): 25–34.
- Maloney, William, and Felipe Valencia Caicedo, 'Engineering Growth: Innovative Capacity and Development in the Americas', no. 6339, CESifo Group Munich (2017).
- Manica, Andrea, William Amos, François Balloux and Tsunehiko Hanihara, 'The Effect of Ancient Population Bottlenecks on Human Phenotypic Variation', *Nature* 448, no. 7151 (2007): 346–8.
- Murtin, Fabrice, and Romain Wacziarg, 'The democratic transition', *Journal of Economic Growth* 19, no. 2 (2014): 141–81.
- Mathieson, Iain, Iosif Lazaridis, Nadin Rohland, Swapan Mallick, Nick Patterson, Songül Alpaslan Roodenberg, Eadaoin Harney et al., 'Genome-Wide Patterns of Selection in 230 Ancient Eurasians', *Nature* 528, no. 7583 (2015): 499–503.
- Matranga, Andrea, 'The Ant and the Grasshopper: Seasonality and the Invention of Agriculture' (2017).
- Matthews, Robert Charles Oliver, Charles Hilliard Feinstein and John C. Odling-Smee, *British Economic Growth 1856–1973: The post-war period in historical perspective*, Oxford University Press, 1982.
- Mayshar, Joram, Omer Moav and Zvika Neeman, 'Geography, Transparency, and Institutions', *American Political Science Review* 111, no. 3 (2017): 622–36.
- Mayshar, Joram, Omer Moav and Luigi Pascali, 'Cereals, Appropriability and Hierarchy', *Journal of Political Economy* (2022).
- McCloskey, Deirdre Nansen, 'The Industrial Revolution: A Survey', in *The Economic History of Britain Since 1700*, Vol. 1, edited by Roderick C. Floud and D. N. McCloskey, Cambridge University Press, 1981, pp. 103–27.
- McEvedy, Colin, and Richard Jones, *Atlas of World Population History*, Penguin, 1978.
- McNeill, W. H., 'The Introduction of the Potato into Ireland', *The Journal of Modern History* 21, no. 3 (1949): 218–22.
- Meisenzahl, Ralf R., and Joel Mokyr, 'The Rate and Direction of Invention in the British Industrial Revolution: Incentives and Institutions', in *The Rate and Direction of Inventive Activity Revisited*, University of Chicago Press, 2011, pp. 443–79.

Mellars, Paul, 'Why did modern human populations disperse from Africa ca. 60,000 years ago? A new model', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 103, no. 25 (2006): 9381–6.

Michalopoulos, Stelios, and Elias Papaioannou, 'Pre-colonial Ethnic Institutions and Contemporary African Development', *Econometrica* 81, no. 1 (2013): 113–52.

Miller, Geoffrey, *The Mating Mind: How sexual choice shaped the evolution of human nature*, Anchor, 2011.

Mischel, Walter, Ozlem Ayduk, Marc G. Berman, B. J. Casey, Ian H. Gotlib, John Jonides, Ethan Kross et al., "'Willpower" Over the Life Span: Decomposing Self-Regulation', *Social Cognitive and Affective Neuroscience* 6, no. 2 (2011): 252–6.

Mitch, David, *The Rise of Popular Literacy in Victorian England: The influence of private choice and public policy*, University of Pennsylvania Press, 1992.

Modelski, George, *World Cities:—3000 to 2000*, Faros 2000, 2003.

Mokyr, Joel, 'The intellectual origins of modern economic growth', *The Journal of Economic History* 65, no. 2 (2005): 285–351.

Mokyr, Joel, *A Culture of Growth: The origins of the modern economy*, Princeton University Press, 2016.

Mokyr, Joel, 'The New Economic History and the Industrial Revolution', in J. Mokyr (ed.), *The British Industrial Revolution: An Economic Perspective*, Westview Press, 1999, pp. 1–127.

Mokyr, Joel, *The Lever of Riches: Technological creativity and economic progress*, Oxford University Press, 1992.

Møller, Niels Framroze, and Paul Sharp, 'Malthus in cointegration space: evidence of a post-Malthusian pre-industrial England', *Journal of Economic Growth* 19, no. 1 (2014): 105–40.

Morelli, Giovanna, Yajun Song, Camila J. Mazzoni, Mark Eppinger, Philippe Roumagnac, David M. Wagner, Mirjam Feldkamp et al., 'Yersinia pestis genome sequencing identifies patterns of global phylogenetic diversity', *Nature Genetics* 42, no. 12 (2010): 1140–3.

Moreno-Mayar, J. Víctor, Ben A. Potter, Lasse Vinner, Matthias Steinrücken, Simon Rasmussen, Jonathan Terhorst, John A. Kamm et al., 'Terminal Pleistocene Alaskan genome reveals first founding population of Native Americans', *Nature* 553, no. 7687 (2018): 203–7.

Morris, Ian, *Social Development*, Stanford University, 2010.

- Morris, Ian, *Why the West Rules—For Now: The Patterns of History and What They Reveal About The Future*, Profile, 2010.
- Murdock, George Peter, 'Ethnographic atlas: a summary', *Ethnology* 6, no. 2 (1967): 109–236.
- Murphy, T. E., 'Old Habits Die Hard (Sometimes)', *Journal of Economic Growth* 20, no. 2 (2015): 177–222.
- Nardinelli, Clark, 'Child Labor and the Factory Acts', *The Journal of Economic History* 40, no. 4 (1980): 739–55.
- Neel, James V., 'Diabetes Mellitus: a "Thrifty" Genotype Rendered Detrimental by "Progress"?', *American Journal of Human Genetics* 14, no. 4 (1962): 353.
- Nelson, Richard R., and Edmund S. Phelps, 'Investment in Humans, Technological Diffusion, and Economic Growth', *American Economic Review* 56, no. 1/2 (1966): 69–75.
- North, Douglass C., and Robert Paul Thomas, 'The First Economic Revolution', *The Economic History Review* 30, no. 2 (1977): 229–41.
- North, Douglass, *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*, Cambridge University Press, 1990.
- Nunn, Nathan, 'The long-term effects of Africa's slave trades', *The Quarterly Journal of Economics* 123, no. 1 (2008): 139–76.
- Nunn, Nathan, and Diego Puga, 'Ruggedness: The Blessing of Bad Geography in Africa', *Review of Economics and Statistics* 94, no. 1 (2012): 20–36.
- Nunn, Nathan, and Leonard Wantchekon, 'The Slave Trade and the Origins of Mistrust in Africa', *American Economic Review* 101, no. 7 (2011): 3221–52.
- Nunziata, Luca, and Lorenzo Rocco, 'The Protestant ethic and entrepreneurship: Evidence from religious minorities in the former Holy Roman Empire', *European Journal of Political Economy* 51 (2018): 27–43.
- Nunziata, Luca, and Lorenzo Rocco, 'A tale of minorities: evidence on religious ethics and entrepreneurship', *Journal of Economic Growth* 21, no. 2 (2016): 189–224.
- OECD (2017), Life expectancy at birth (indicator).
- Ofek, Haim, *Second Nature: Economic Origins of Human Evolution*, Cambridge University Press, 2001.

- Ó'Gráda, Cormac, *The Great Irish Famine*, no. 7, Cambridge University Press, 1995.
- Ó'Gráda, Cormac, 'The population of Ireland 1700–1900: a survey', in *Annales de démographie historique*, Société de Demographie Historique, 1979, pp. 281–99.
- Olsson, Ola, and Douglas A. Hibbs Jr, 'Biogeography and long-run economic development', *European Economic Review* 49, no. 4 (2005): 909–38.
- O'Rourke, Kevin H., and Jeffrey G. Williamson, *Globalization and History: The evolution of a nineteenth-century Atlantic economy*, MIT Press, 1999.
- Ottaviano, Gianmarco I. P., and Giovanni Peri, 'The Economic Value of Cultural Diversity: Evidence from US Cities', *Journal of Economic Geography* 6, no. 1 (2006): 9–44.
- Palmer, Robert, 'Church of the Sonic Guitar', in *Present Tense: Rock & Roll and Culture*, edited by Anthony DeCurtis, Duke University Press, 1992, pp. 13–38.
- Papaioannou, Elias, and Gregorios Siourounis, 'Democratisation and growth', *The Economic Journal* 118, no. 532 (2008): 1520–51.
- Parker, Andrew R., 'On the Origin of Optics', *Optics & Laser Technology* 43, no. 2 (2011): 323–9.
- Pascali, Luigi, 'The Wind of Change: Maritime Technology, Trade, and Economic Development', *American Economic Review* 107, no. 9 (2017): 2821–54.
- Pemberton, Trevor J., Michael DeGiorgio and Noah A. Rosenberg, 'Population Structure in a Comprehensive Genomic Data Set on Human Microsatellite Variation', *G3: Genes, Genomes, Genetics* 3, no. 5 (2013): 891–907.
- Persson, Torsten, and Guido Tabellini, 'Democracy and development: The devil in the details', *American Economic Review* 96, no. 2 (2006): 319–24.
- Persson, Torsten, and Guido Tabellini, *Political Economics: Explaining economic policy*, MIT Press, 2002.
- Pinker, Steven, 'Language as an Adaptation to the Cognitive Niche', *Studies in the Evolution of Language* 3 (2003): 16–37.
- Pinker, Steven, *Enlightenment Now: The Case for Reason, Science, Humanism, and Progress*, Penguin, 2018.
- Piketty, Thomas, *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press, 2018.

- Pomeranz, Kenneth, *The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy*, Vol. 28, Princeton University Press, 2009.
- Popper, Karl, *The Open Society and Its Enemies*, Routledge, 1945.
- Poznik, G. David, Brenna M. Henn, Muh-Ching Yee, Elzbieta Sliwerska, Ghia M. Euskirchen, Alice A. Lin, Michael Snyder et al., 'Sequencing Y Chromosomes Resolves Discrepancy in Time to Common Ancestor of Males Versus Females', *Science* 341, no. 6145 (2013): 562–5.
- Prugnolle, Franck, Andrea Manica and François Balloux, 'Geography predicts neutral genetic diversity of human populations', *Current Biology* 15, no. 5 (2005): R159–60.
- Putnam, Robert D., Robert Leonardi and Raffaella Y. Nanetti, *Making Democracy Work: Civic traditions in modern Italy*, Princeton University Press, 1994.
- Putterman, Louis, and David N. Weil, 'Post-1500 Population Flows and the Long-Run Determinants of Economic Growth and Inequality', *The Quarterly Journal of Economics* 125, no. 4 (2010): 1627–82.
- Putterman, Louis, 'Agriculture, Diffusion and Development: Ripple Effects of the Neolithic Revolution', *Economica* 75, no. 300 (2008): 729–48.
- Quataert, Donald, *The Ottoman Empire, 1700–1922*, Cambridge University Press, 2005.
- Ramachandran, Sohini, Omkar Deshpande, Charles C. Roseman, Noah A. Rosenberg, Marcus W. Feldman and L. Luca Cavalli-Sforza, 'Support from the relationship of genetic and geographic distance in human populations for a serial founder effect originating in Africa', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 102, no. 44 (2005): 15942–7.
- Ramos-Toro, Diego, 'Social Cohesion and Carbon Emissions' (2017).
- Richerson, Peter J., Robert Boyd and Joseph Henrich, 'Gene-Culture Coevolution in the Age of Genomics', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 107, Supplement 2 (2010): 8985–92.
- Ridley, Matt, 'The Rational Optimist: How Prosperity Evolves', *Brock Education: A Journal of Educational Research and Practice* 21, no. 2 (2012).
- Roberts, Seán, and James Winters, 'Social Structure and Language Structure: The New Nomothetic Approach', *Psychology of Language and Communication* 16, no. 2 (2012): 89–112.
- Rodrik, Dani, 'Goodbye Washington Consensus, Hello Washington Confusion? A Review of the World Bank's Economic Growth in the 1990s: Learning from a Decade of Reform', *Journal of Economic Literature* 44, no. 4 (2006): 973–87.

- Roebroeks, Wil, and Paola Villa, 'On the earliest evidence for habitual use of fire in Europe', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 108, no. 13 (2011): 5209–14.
- Romer, Paul M., 'Endogenous Technological Change', *Journal of Political Economy* 98, no. 5, Part 2 (1990): S71–102.
- Rosenberg, N., and M. Trajtenberg, 'A General-Purpose Technology at Work: The Corliss Steam Engine in the Late-Nineteenth-Century United States', *The Journal of Economic History* 64, no. 1 (2004): 61–99.
- Roser, Max, Hannah Ritchie and Esteban Ortiz-Ospina, 'Life Expectancy', Our World in Data (2019).
- Roser, Max, Hannah Ritchie and Esteban Ortiz-Ospina, 'World Population Growth', Our World in Data (2019).
- Rubin, Jared, *Rulers, Religion, and Riches. Why the West Got Rich and the Middle East Did Not*, Cambridge University Press, 2017.
- Sachs, Jeffrey D., 'Government, geography, and growth: The true drivers of economic development', *Foreign Affairs* 91, no. 5 (2012): 142–50.
- Sachs, Jeffrey, and Pia Malaney, 'The Economic and Social Burden of Malaria', *Nature* 415, no. 6872 (2002): 680–5.
- Schultz, T. P., 'Changing World Prices, Women's Wages, and the Fertility Transition: Sweden, 1860–1910', *Journal of Political Economy* 93, no. 6 (1985): 1126–54.
- Scott, James C., *Against the Grain: A Deep History of the Earliest States*, Yale University Press, 2017.
- Ségurel, Laure, and Céline Bon, 'On the evolution of lactase persistence in humans', *Annual Review of Genomics and Human Genetics* 18 (2017).
- Shimelmitz, Ron, Iris Groman-Yaroslavski, Mina Weinstein-Evron and Danny Rosenberg, 'A Middle Pleistocene abrading tool from Tabun Cave, Israel: A search for the roots of abrading technology in human evolution', *Journal of Human Evolution* 150 (2020): 109.
- Shiue, Carol H., 'Human Capital and Fertility in Chinese Clans Before Modern Growth', *Journal of Economic Growth* 22, no. 4 (2017): 351–96.
- Shoda, Yuichi, Walter Mischel and Philip K. Peake, 'Predicting Adolescent Cognitive and Self-Regulatory Competencies from Preschool Delay of Gratification: Identifying Diagnostic Conditions', *Developmental Psychology* 26, no. 6 (1990): 978.

- Simon, Julian Lincoln, *The Economics of Population Growth*, Princeton University Press, 1977.
- Skoglund, Pontus, Helena Malmström, Ayça Omrak, Maanasa Raghavan, Cristina Valdiosera, Torsten Günther, Per Hall et al., 'Genomic diversity and admixture differs for Stone–Age Scandinavian foragers and farmers', *Science* 344, no. 6185 (2014): 747–50.
- Snir, Ainit, Dani Nadel, Iris Groman–Yaroslavski, Yoel Melamed, Marcelo Sternberg, Ofer Bar–Yosef and Ehud Weiss, 'The Origin of Cultivation and Proto–Weeds, Long before Neolithic Farming', *PLoS One* 10, no. 7 (2015).
- Snyder, Timothy, *Black Earth: The Holocaust as History and Warning*, Tim Duggan Books, 2015.
- Sokoloff, Kenneth L., and Stanley L. Engerman, 'Institutions, Factor Endowments, and Paths of Development in the New world', *Journal of Economic Perspectives* 14, no. 3 (2000): 217–32.
- Spolaore, Enrico, and Romain Wacziarg, 'How Deep are the Roots of Economic Development?', *Journal of Economic Literature* 51, no. 2 (2013): 325–69.
- Spolaore, Enrico, and Romain Wacziarg, 'The Diffusion of Development', *The Quarterly Journal of Economics* 124, no. 2 (2009): 469–529.
- Squicciarini, Mara P., and Nico Voigtländer, 'Human Capital and Industrialization: Evidence from the Age of Enlightenment', *The Quarterly Journal of Economics* 130, no. 4 (2015): 1825–83.
- Stahlberg, Dagmar, Friederike Braun, Lisa Irmen and Sabine Sczesny, 'Representation of the Sexes in Language', *Social Communication* (2007): 163–87.
- Steinbauer, Friedrich, *Melanesian Cargo Cults: New salvation movements in the South Pacific*, University of Queensland Press, 1979.
- Steward, Julian Haynes, *Theory of Culture Change: The methodology of multilineal evolution*, University of Illinois Press, 1972.
- Talhelm, Thomas, Xiao Zhang, Shige Oishi, Chen Shimin, Dechao Duan, Xiaoli Lan and Shinobu Kitayama, 'Large–scale psychological differences within China explained by rice versus wheat agriculture', *Science* 344, no. 6184 (2014): 603–8.
- Taylor, Walter W., 'Storage and the Neolithic Revolution', in *Estudios Dedicados al Profesor Dr. Luis Pericot*, edited by Eduardo Ropillo, Universidad de Barcelona, Instituto de Arqueología y Prehistoria, 1973, pp. 193–7.
- Testart, Alain, Richard G. Forbis, Brian Hayden, Tim Ingold, Stephen M. Perlman, David L. Pokotylo, Peter Rowley–Conwy and David E. Stuart, 'The Significance of Food Storage among Hunter–Gatherers:

Residence Patterns, Population Densities, and Social Inequalities', *Current Anthropology* 23, no. 5 (1982): 523–37.

Tversky, Amos, and Daniel Kahneman, 'Loss Aversion in Riskless Choice: A Reference-Dependent Model', *The Quarterly Journal of Economics* 106, no. 4 (1991): 1039–61.

United Nations, World Population Prospects, 2017.

United Nations, Human Development Report, 2018.

United States Bureau of the Census, and United States, Congress House, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970*, no. 93, US Department of Commerce, Bureau of the Census, 1975.

Vallin, Jacques, and France Meslé, *French Mortality Tables for XIXe and XXe Centuries and Projections for the Twenty-First Century*, Données statistiques, no. 4, French Institute for Demographic Studies, 2001.

Vaquero, J. M. and Gallego, M. C., 'Two Early Observations of Aurora at Low Latitudes', *Annales Geophysicae* 19, no. 7 (2001): 809–11.

Vogl, Tom S., 'Differential fertility, human capital, and development', *The Review of Economic Studies* 83, no. 1 (2016): 365–401.

Voigtländer, Nico, and Hans-Joachim Voth, 'How the West "Invented" Fertility Restriction', *American Economic Review* 103, no. 6 (2013): 2227–64.

Voigtländer, Nico, and Hans-Joachim Voth, 'Why England? Demographic Factors, Structural Change and Physical Capital Accumulation During the Industrial Revolution', *Journal of Economic Growth* 11, no. 4 (2006): 319–61.

von Cramon-Taubadel, Noreen, and Stephen J. Lycett, 'Brief Communication: Human Cranial Variation Fits Iterative Founder Effect Model with African Origin', *American Journal of Physical Anthropology* 136, no. 1 (2008): 108–13.

Walker, Robert S., Michael Gurven, Oskar Burger and Marcus J. Hamilton, 'The trade-off between number and size of offspring in humans and other primates', *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences* 275, no. 1636 (2008): 827–34.

Wallsten, Scott, 'Ringing in the 20th Century: The Effects of State Monopolies, Private Ownership, and Operating Licenses On Telecommunications in Europe, 1892–1914', SSRN, 2001.

- Waters, Michael R., 'Late Pleistocene exploration and settlement of the Americas by modern humans', *Science* 365, no. 6449 (2019).
- Wanamaker, M. H., 'Industrialization and Fertility in the Nineteenth Century: Evidence from South Carolina', *The Journal of Economic History* 72, no. 1 (2012): 168–96.
- Weisdorf, Jacob L., 'From Foraging to Farming: Explaining the Neolithic Revolution', *Journal of Economic Surveys* 19, no. 4 (2005): 561–86.
- Weiss, Ehud, Mordechai E. Kislev, Orit Simchoni, Dani Nadel and Hartmut Tschauner, 'Plant–Food Preparation Area on an Upper Paleolithic Brush Hut floor at Ohalo II, Israel', *Journal of Archaeological Science* 35, no. 8 (2008): 2400–14.
- Wesley, John, 'Sermon 50: The Use of Money', in *The Sermons of John Wesley*, edited by Thomas Jackson, 1872.
- West, Barbara A., *Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania*, Infobase Publishing, 2010.
- Westaway, Kira E., J. Louys, R. Due Awe, Michael J. Morwood, Gilbert J. Price, J.-X. Zhao, Maxime Aubert et al., 'An Early Modern Human Presence in Sumatra 73,000–63,000 years ago', *Nature* 548, no. 7667 (2017): 322–5.
- White, Leslie A., *The Evolution of Culture: The development of civilization to the fall of Rome*, McGraw–Hill, 1959.
- Wiesenfeld, Stephen L., 'Sickle-cell Trait in Human Biological and Cultural Evolution: Development of Agriculture Causing Increased Malaria Is Bound to Gene-pool Changes Causing Malaria Reduction', *Science* 157, no. 3793 (1967): 1134–1140.
- Wittfogel, K. A., *The Hydraulic Civilizations*, University of Chicago Press, 1956.
- Woodham-Smith, Cecil, *The Great Hunger: Ireland 1845–9*, Penguin, 1962.
- World Bank, World Development Indicators (WDI), 2017.
- World Health Organization, *Life Expectancy Data by WHO Region*, 2016.
- Worsley, Peter, 'The trumpet shall sound: a study of "cargo" cults in Melanesia', (1957).
- Wrangham, Richard, and NancyLou Conklin-Brittain, 'Cooking as a biological trait', *Comparative Biochemistry and Physiology Part A: Molecular & Integrative Physiology* 136, no. 1 (2003): 35–46.

Wrigley, Edward Anthony, Ros S. Davies, James E. Oeppen and Roger S. Schofield, *English Population History from Family Reconstitution 1580–1837*, Cambridge University Press, 1997.

Wrigley, Edward Anthony, and Roger Schofield, *The Population History of England 1541–1871*, Cambridge University Press, 1981.

نمایه

الف

- آب لوله‌کشی شده ۹۷
آبله ۹۳، ۹۸، ۱۹۴، ۱۹۵
آبیاری ۳۰، ۳۱، ۱۱۶، ۱۳۷، ۱۵۵، ۱۶۲، ۱۸۲، ۱۹۴، ۱۹۸
آتش‌سوزی بزرگ لندن (۱۶۶۶) ۱۴۶
آتن ۴۵، ۴۶
آرژانتین ۷۷، ۱۵۰
آرک‌رایت، ریچارد ۶۱، ۷۲
آزادی‌های مدنی ۱۰۲، ۱۲۳، ۱۵۱
آزمایش‌های تاریخی شبه‌طبیعی ۴۴، ۷۰
آسترونومی‌ها ۱۹۶، ۱۹۷
آسیا ۱۴، ۲۶، ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۳۲، ۸۵، ۱۰۱
آمریکای شمالی ۱۴، ۴۳، ۴۶، ۶۰، ۶۲، ۷۲، ۱۰۲، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۲۸، ۱۳۲، ۱۵۴، ۱۷۲
آمریکای جنوبی ۷۷، ۱۲۸، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۸
آلمان ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۷۵، ۸۴، ۹۰، ۱۰۴
آلمان شرقی (۱۹۴۹ تا ۱۹۹۰) ۱۴۰
آلودگی ۱۱۱
آلمان ۱۷۵، ۲۳۳، ۲۴۰
آفریقا ۱۲-۱۶، ۲۵-۳۱، ۳۷، ۴۶، ۴۹، ۸۵
آکوناس، توماس ۱۵۷
آکوناس، توماس ۱۵۷
آکوناس، توماس ۱۵۷

امپراتوری بیزانس (۳۹۵ تا ۱۴۵۳) ۵۲	اسکاندیناوی ۳۲، ۱۷۷، ۲۰۰
امپراتوری چینگ (۱۶۳۶ تا ۱۹۱۲) ۶۳	اسکیمو ۵۲، ۵۳، ۱۸۶، ۱۸۷
امپراتوری سونگ (۹۶۰ تا ۱۲۷۹) ۱۷۰، ۱۷۶	اسلام ۶۵، ۱۶۱
امپراتوری عثمانی (۱۲۹۹ تا ۱۹۲۲) ۱۶۷، ۱۷۴، ۱۷۵	اسلحه، میکروب و فولاد (دایموند) ۲۸
امپراتوری مغول (۱۲۰۶ تا ۱۳۶۸) ۱۳۶۸	اسلیتر، ساموئل ۷۲
امپراتوری مقدس روم (۸۰۰ تا ۱۸۰۶) ۱۵۹، ۱۶۶، ۱۶۷	اسمیت، آدام ۱۴۰
امپراتوری هابسبورگ ۱۶۷	اشپایشی، هانس ۱۴۶
امید به زندگی ۱۰، ۱۱، ۴۵، ۴۶، ۵۹، ۸۷، ۹۰، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۹، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۷	اصلاحات پروتستانی (۱۵۱۷ تا ۱۶۴۸) ۶۵، ۸۷، ۸۸، ۱۵۸، ۱۷۵
اندونزی ۱۳۰، ۱۵۰، ۱۹۶	اصلاحات میچی (۱۸۶۸) ۶۳، ۱۴۲، ۲۰۲
انسان راست قامت ۲۶	اعتماد ۱۶، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۴-۱۶۸، ۲۰۷
انسان فناور ۱۱۵	۲۱۵، ۲۱۹، ۲۲۴، ۲۴۸
انسجام اجتماعی ۱۶، ۶۵، ۱۵۵، ۱۶۱، ۱۶۹	اعلامیه حقوق (۱۶۸۹) ۱۴۴
انقلاب روسیه (۱۹۱۷) ۷۳	افراط‌گرایی سیاسی ۲۳۰
انقلاب سبز ۱۰۶، ۱۱۲	افلاطون ۱۶
انقلاب صنعتی (۱۷۶۰ تا ۱۸۴۰)، ن.ک: ۵۸، ۴۹، ۴۵، ۳۶، ۱۴، ۱۳، ۵۹-۶۱، ۶۸-۷۲، ۷۸، ۷۹، ۸۱-۸۴، ۸۶	اقلیم ۲۱، ۲۳، ۲۷، ۲۸، ۱۷۸، ۱۸۶، ۱۹۴
صنعتی سازی ۱۳، ۱۴، ۳۶، ۴۵، ۴۹، ۵۸	اقیانوسیه ۱۴، ۳۸، ۸۵، ۱۰۱، ۱۹۲، ۱۹۳
۵۹-۶۱، ۶۸-۷۲، ۷۸، ۷۹، ۸۱-۸۴، ۸۶	۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۶، ۲۱۷
۹۰، ۹۱، ۹۵، ۱۰۴، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۳۲	الگوی ازدواج اروپایی ۸۴
۱۳۴، ۱۴۲-۱۴۵، ۱۴۷، ۱۴۹، ۱۵۴، ۱۷۱	الیزابت اول، ملکه انگلستان ۱۴۳
۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۹، ۱۹۲، ۲۰۲، ۲۲۸، ۲۲۹	امپراتوری آکد (حدود ۲۳۳۴ ق.م تا ۲۱۵۴ ق.م) ۳۰
	امپراتوری آشور (۲۵۰۰ ق.م تا ۶۰۹ ق.م) ۴۵
	امپراتوری بابل (۱۸۹۵ ق.م تا ۵۳۹ ق.م) ۴۵

ب	انقلاب نوسنگی ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۳۵-۳۷،
باروت ۵، ۶۳	۴۰، ۴۵، ۴۶، ۵۰، ۵۱، ۵۴، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۸۹،
باسوادى ۶۵-۶۷، ۶۹، ۷۱، ۸۹، ۱۶۰، ۱۶۱،	۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱،
۱۷۵	۲۰۳، ۲۱۴، ۲۲۴
بانک جهانی ۱۰۷، ۱۰۸، ۲۲۲	انگلِس، فریدریش ۳۳، ۶۴، ۷۳
بحران مالی (۲۰۰۸)	انگلستان ۳۳، ۴۱-۴۳، ۴۶، ۵۷، ۶۸، ۶۹،
بحران نفتی (۱۹۷۳) ۱۱۰	۸۵، ۸۸، ۹۰، ۱۰۵، ۱۳۴، ۱۴۳-۱۴۵، ۱۵۴،
بده‌بستان کمیت-کیفیت ۸۸	۱۵۸، ۱۷۴
برابری جنسیتی ۱۶، ۹۱، ۱۱۳، ۱۱۹، ۱۶۹،	انه‌اید (ویژیل) ۶۱
۱۸۹، ۲۲۴، ۲۲۵	اوروک ۳۰
برادران لومیر ۱۰۱	اوروگوئه ۷۷
برتری ۳۵، ۶۳، ۷۲، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۵۱، ۱۶۴،	اوگاندا ۱۲۸
۱۷۳، ۱۸۹، ۱۹۴، ۱۹۶، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۲۶، ۲۲۷،	اومانيسم ۱۶۳
برده‌داری ۱۶، ۱۰۲، ۱۳۲، ۱۵۰، ۱۶۲، ۱۶۷،	اوون، رابرت ۷۵
۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۹، ۲۰۵، ۲۲۴	ایالات متحده ۴۳، ۶۳، ۶۸، ۷۱، ۷۲، ۷۵،
برزیل ۹۹، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۵۰، ۲۰۶	۷۷، ۷۸، ۸۰، ۸۱، ۸۳، ۸۸-۹۰، ۹۷، ۹۸،
برق ۶۲، ۹۴، ۹۷، ۹۸، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۴۰	۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۲۳، ۱۲۷، ۱۲۸،
برگزیت (۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰) ۱۰۵	۱۳۴، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۳، ۲۰۵،
برنج ۲۹، ۴۲، ۱۰۶، ۱۳۲، ۱۸۰، ۱۸۲،	۲۰۷، ۲۱۳، ۲۱۷، ۲۲۱، ۲۴۰
برون سپاری ۱۱۰	ایتالیا ۴۱، ۴۵، ۱۰۸، ۱۲۳، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۵۵،
بری، چاک ۳۳، ۵۳، ۵۹، ۶۴، ۱۴۴، ۲۰۶	۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۷
بریتانیا ۳۲، ۴۳، ۶۰، ۶۳، ۶۶، ۷۲، ۷۵-	ایران ۲۸، ۵۲، ۶۴، ۱۱۷
۸۰، ۸۹، ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۴-	ایرلند ۴۲، ۴۳، ۸۸، ۹۱، ۹۳، ۱۴۳
۱۳۶، ۱۴۲-۱۴۷، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۷۳،	ایسابلای اول، ملکه کاستیل ۱۷۵
۱۷۶، ۲۰۰، ۲۰۲	اینترنت ۲۳، ۹۷، ۱۰۶، ۱۲۴

- بزرگراه‌های حیاتی ۱۴۲، ۱۵۴، ۲۰۲، ۲۲۳
 بسمر، هنری ۶۲
 بل، الکساندر گراهام ۱۰۰
 بلژیک ۴۳، ۶۵، ۶۶، ۷۰، ۷۲، ۷۵، ۱۳۴
 بلیک، ویلیام ۵۹
 بندی، رابرت ۲۰۷
 بنفیلد، ادوارد ۱۶۵، ۱۶۶
 بوزروپ، استر ۱۸۲، ۱۸۳
 بولیوی ۱۲۸، ۱۵۰، ۲۱۸
 بوئاس، فرانسیس ۱۶۲
 بهره‌وری کار ۱۲۸، ۱۷۳
 بیت المقدس ۱۰، ۱۶۰، ۲۳۳، ۲۳۴
 بیدها ۵۴
 بیماری خواب ۱۷۲
 بیماری‌ها ۹۸، ۱۵۲، ۱۹۴
 بی‌مهرگان ۲۲
 بین‌النهرین ۶۴، ۱۸۹
 بینوایان (ویکتور هوگو) ۶۱
- پ**
 پاپ لئون دهم ۱۵۷
 پاتاکیت، رود آیلند ۷۲
 پاتنم، رابرت ۱۶۶
 پاراگوئه ۹۹
 پاریس، فرانسه ۴۰، ۴۵، ۱۰۱، ۲۳۴
 پاستور، لوئی ۹۸
- پاکستان ۱۰۷
 پالمز، رابرت ۲۰۶
 پایداری لاکتاز ۳۱
 پرتاب اسپونینیک ۱ (۱۹۵۷)
 پرتغال ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۷۴
 پرسلی، الویس ۲۶
 پرو ۱۴۸، ۱۹۵
 پروس (۱۵۲۹ تا ۱۹۱۸) ۶۹، ۸۷، ۱۴۸، ۱۵۹
 پری، متیو ۶۳
 پُلی‌نزی ۳۸
 پولس رسول ۱۵۷
 پیسارو، فرانسیسکو ۱۹۵
 پیشگیری از بارداری ۳۵، ۸۴، ۱۱۳
 پیکفورد، مری ۱۰۱
 پیگمه‌ها ۱۹۷
 پیمایش اجتماعی اروپا ۱۸۱، ۱۸۶، ۲۴۸
 پیمایش اجتماعی عمومی ۱۸۶
 پیمایش ارزش‌های جهانی ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۸۶
 پیوریتن‌ها ۱۶۹
- ت**
 تاسمانی ۵۳
 تانا، وانواتو ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۵
 تایتانیک ۹۸
 تایوان ۷۷، ۱۴۲، ۱۹۶
 تب زرد ۱۵۲

تلگراف ۲۳، ۶۲، ۱۰۰	تجارت ۴۴، ۵۱، ۶۲، ۶۵، ۶۹-۷۱، ۹۳
تلویزیون ۹۷، ۱۰۶	۱۰۷، ۱۱۸، ۱۳۱-۱۳۴، ۱۳۶، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۴
تمدن اینکا ۱۴۹، ۱۹۵	۱۴۹، ۱۵۵، ۱۶۶-۱۶۸، ۱۷۳، ۱۷۷-۱۷۹
تمدن آرتک ۱۴۹، ۱۹۵	۱۸۸، ۲۰۱، ۲۲۲، ۲۲۳
تمدن مایا ۳۹، ۵۰، ۱۱۷	تحصیلات ۱۰، ۱۱، ۵۵، ۶۴، ۶۶-۷۱
تنگهٔ باب‌المنذب ۲۶	۷۴-۷۷، ۷۹، ۸۰، ۸۲، ۸۶-۹۱، ۹۵، ۹۹
تنوع ۱۶، ۲۱، ۲۷، ۳۰، ۳۲، ۳۹، ۴۳، ۱۳۷	۱۰۲، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۷، ۱۲۸
۱۳۸، ۱۹۹، ۱۹۲، ۱۸۸، ۱۷۰، ۱۶۲، ۱۵۵	۱۳۳، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۵۵، ۱۶۹، ۱۸۸
۲۰۳، ۲۰۶-۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۵۳	۲۲۹، ۲۲۵
تنوع زیستی ۱۶، ۳۹، ۱۹۲، ۱۹۹، ۲۲۴	تخریب محیط زیست ۱۴، ۱۱۳، ۱۱۲
تورسکی، عاموس ۱۸۴	ترامپ، دونالد ۱۰۵
تونگا ۵۲	ترسیم مکانیکی ۷۰
تیفوس ۴۳، ۱۹۵	ترکیه ۲۸، ۴۶، ۲۰۰
ج	تضاد طبقاتی ۷۳، ۷۴، ۷۷
جادوگر شهر آز (فیلم ۱۹۳۹) ۱۰۱	تغییر فاز ۴۷، ۴۸، ۸۲، ۹۵-۹۷، ۱۱۸، ۱۴۶
جادهٔ ابریشم ۴۰، ۴۳	تغییرات اقلیمی ۱۴، ۲۷، ۳۲، ۲۲۹
جبر ۷۰	تقسیم آفریقا (۱۸۸۴ تا ۱۹۱۴) ۱۵۳
جزایر پیت کِرن ۳۹	تقسیم کار ۱۸۳، ۱۸۷
جزیرهٔ ایستر ۳۸، ۳۹، ۱۹۶	تکامل چشم ۲۲، ۵۴
جغرافیا ۱۶، ۹۶، ۱۳۸، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۳	تکامل دست ۲۵
۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲، ۱۸۹، ۱۹۷	تکامل هم‌گرا ۲۲
۲۰۲، ۲۰۳، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۴۹	تل آسود، سوریه ۱۹۲
جمعیت ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۲۵-۲۷، ۲۹، ۳۰	تل السلطان، کرانهٔ باختری ۱۹۲
۳۲-۴۵، ۴۹-۵۸، ۶۶، ۸۳، ۹۵، ۹۶، ۱۰۴	تلسکوپ ۶۵
۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۵-۱۱۹، ۱۲۴، ۱۲۶	تلفن ۹۷، ۱۰۰، ۲۲۵
۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۱، ۱۴۹، ۱۵۱-۱۵۳	

- ۱۵۵، ۱۵۹، ۱۷۰-۱۷۳، ۱۷۵، ۱۷۸، ۱۸۲، چاتال‌هویوک ۳۰، ۴۶
- ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۹۴-۱۹۹، ۲۰۳، ۲۱۷-۲۰۹، چارلز دوم، پادشاه انگلستان و اسکاتلند
- ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۸-۲۳۰، ۲۵۳، ۱۴۴
- جمهوری ونیز (۶۹۷ تا ۱۷۹۷) ۱۷۴
- جنایت و مکافات (داستایفسکی) ۶۱
- جنگ ۳۵، ۳۵، ۴۵، ۵۰، ۶۳، ۶۴، ۸۹، ۱۰۱، چرا ملت‌ها شکست می‌خورند (عجم‌اغلو)
- ۱۰۲، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۳۲، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۴، ۱۶۳، و رایینسون) ۱۴۱
- ۱۷۷، ۱۹۷، ۲۰۵، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۸، چراغ برقی ۹۷
- جنگ جهان‌ها (ولز) ۱۰۱ چندپارگی سیاسی ۱۷۴، ۱۷۶
- جنگ جهانی اول (۱۹۱۴ تا ۱۹۱۸) ۱۰۱، ۱۰۲، ۲۳۰، ۱۳۲
- جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹ تا ۱۹۴۵) ۸۹، ۶۷، ۶۳، ۵۲، ۴۳-۴۵، ۴۰، ۳۰، ۲۹، چین
- ۱۳۰، ۱۲۸، ۱۱۰-۱۰۸، ۱۰۴، ۹۹، ۸۸، ۶۷، ۱۳۵، ۱۳۴، ۱۷۳-۱۷۷، ۱۸۲، ۱۹۶، ۲۰۰، ۲۱۷، ۲۰۲
- جنگ داخلی آمریکا (۱۸۶۱ تا ۱۸۶۵) ۶۴
- جنگ نخست تریاک (۱۸۳۹ تا ۱۸۴۲) ۶۳
- جنگ هفت ساله (۱۷۵۶ تا ۱۷۶۳) ۱۴۹
- جنگ‌های ناپلئونی (۱۸۰۳ تا ۱۸۱۵) ۶۴
- جنوب شرق آسیا ۱۲۸، ۱۷۲
- جوامع سلسله‌مراتبی ۱۹۸، ۱۹۹
- جوامع شکارچی-گردآورنده ۳۹
- جهانی‌شدن ۶۲، ۱۱۰، ۱۳۳، ۱۳۵، ۲۲۳
- جیمز دوم، پادشاه انگلستان و اسکاتلند
- ۱۴۳، ۱۵۴
- ح
- حاکمیت قانون ۱۷۷، ۱۹۴
- حسابداری دوطرفه ۶۶
- حقوق بشر ۱۲۳
- حقوق مالکیت ۹۰، ۱۴۱، ۱۴۴، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۶۱، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۴، ۲۲۲
- حکایت گنجی (شیکیبو) ۶۱
- حلقه‌های بازخورد ۲۵
- حماسه گیلگمش ۶۱
- حوای میتوکندریایی ۲۶
- خ
- خاک ۱۶، ۳۶، ۴۲، ۱۳۷، ۱۴۹، ۱۵۲، ۱۷۸، ۱۸۲، ۱۸۷، ۱۸۹، ۱۹۵، ۱۹۹، ۲۲۴
- چ
- چاپ ۲۳، ۵۲، ۶۵، ۶۶، ۱۰۲، ۱۴۸، ۱۷۷، ۲۰۴
- چاپلین، چارلی ۱۰۱

خاورمیانه ۲۸، ۸۵، ۱۰۹، ۱۲۳، ۱۸۳	دریای سرخ ۲۶
خدمات پست	دریای مدیترانه ۱۲۳
خصلت‌های فرهنگی ۱۵۸-۱۶۵، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۷۹، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۶، ۲۲۰، ۲۲۸، ۱۸۲، ۱۴۵، ۱۱۷، ۱۰۳، ۹۶، ۹۳	دستمزد ۴۱، ۴۲، ۴۵، ۷۴، ۷۷، ۸۹، ۹۰
۲۲۴	دمکراسی ۱۴۲، ۱۴۷، ۱۵۱، ۱۶۶
خط تولید ۶۳	دن کیشوت (سرواتس) ۶۱
خلافت عباسی (۷۵۰ تا ۱۲۵۸) ۱۷۰	دوچرخه ۶۳
خوشبین خردورز (ریدلی) ۲۰۶	دور پلیستوسن ۲۶
خویسان ۱۹۷	دوره میان‌سنگی ۴۶
خیروکتیا ۴۶	دولت رفاه ۷۴
د	دومینو، فتس ۲۰۶
داروین، چارلز ۳۳، ۵۳، ۵۴، ۶۴	دیترویت، میشیگان ۱۰۳، ۱۰۴، ۲۰۷
داستان‌فلسکی ۶۱	دیفتری ۹۸
داگلاس نورث ۱۴۰	دیکتاتوری‌ها ۱۴۲
دام فقر ۱۳، ۳۲، ۴۹، ۱۱۷، ۲۲۳، ۲۲۸	دیکنز ۵۹
دانمارک ۱۰۰، ۲۳۳، ۲۳۴	ذ
دایموند، جارد ۲۸، ۳۵، ۳۸، ۱۹۲، ۱۹۳	ذرت ۲۹، ۴۱، ۴۳-۴۵، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۸۳
۲۸۷، ۲۹۲	۱۹۵
دخانیات ۱۸۸	ر
درآمد سرانه ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۳۶، ۳۷، ۴۴، ۴۵	رابرتس، ریچارد ۸۰
۴۶، ۴۹، ۷۳، ۹۸، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۱۲، ۱۱۸	رادیو ۹۷، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۶
۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۶	راهبرد پرورش ۵۷
۱۵۰، ۱۶۵، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۵	راهبرد مصرف در برابر راهبرد سرمایه‌گذاری
داربی، آبراهام ۶۲	۱۷۹، ۱۸۰
دریاچه طبریه ۱۹۱	رژیم غذایی ۳۴، ۱۶۱

شکسپیر، ویلیام ۶۱	سرمایه انسانی و گذار جمعیتی ۱۱۹
شکل‌گیری دولت ۱۷۳	سرلانکا ۹۹
شمعون بن شتخ ۱۶۰	سقط‌جنین ۸۵
شهر رم ۲۹۵	سلسله‌مراتب اجتماعی ۱۹۸، ۱۸۸، ۹۵
شورش یهودیه (۶۶ تا ۷۰ میلادی) ۱۶۰	سلطنت ممالیک (۱۲۵۰ تا ۱۵۱۷) ۵۲
شوروی (۱۹۲۲ تا ۱۹۹۱) ۱۴۰	سنگاپور ۱۴۲، ۱۵۰
شهرنشینی ۱۴۵، ۱۴۸، ۲۰۱، ۲۱۴-۲۱۶، ۲۲۵	سنگ آهن ۶۲
شیشه ۶۳	سود جمعیتی ۱۱۲
شیکاگو، ایلینوی ۱۰۳، ۶۲	سولو، رایرت ۱۲۸، ۱۲۹
شیکیبو، موراساکی ۶۱	سومر (حدود ۴۵۰۰ ق.م تا ۱۹۰۰ ق.م) ۳۰
شیلی ۱۴۲، ۷۷، ۱۵۰	۳۱
شیمی ۶۳، ۷۰	سوئد ۴۶، ۶۷، ۸۴، ۹۰، ۹۴، ۱۰۰، ۱۳۰
ص	۱۳۲، ۱۳۴، ۱۵۵، ۱۸۶، ۲۸۷
صحرای بزرگ آفریقا ۲۹، ۱۷۱، ۱۹۴، ۲۰۳	سوئیس ۷۲، ۱۰۰، ۱۳۴، ۱۵۵، ۱۵۸، ۱۷۳
۲۲۴	۱۷۶
صدوقیان ۱۶۰	سوئیت، جانانان ۱۶۳، ۲۹۴
صندوق بین‌المللی پول ۲۲۲، ۲۳۴	سیاه‌سرفه ۹۸
صنعتی‌زدایی ۱۳۵	سیبری ۲۲۴
صنعتی‌سازی ۵۰، ۵۹، ۶۰، ۶۵، ۶۸-۷۲، ۷۴	سیب‌زمینی ۲۹، ۴۱-۴۳، ۹۲، ۹۳، ۱۹۹
۷۷-۷۹، ۸۷، ۸۹، ۹۶، ۱۰۴، ۱۰۵	سیستم بیگاری میت‌آ ۱۴۸
۱۳۱-۱۳۵، ۱۵۱، ۱۸۲، ۲۲۳، ۲۲۹، ۲۸۸	سینه‌پهلوی ۹۱، ۱۹۴
صنعتی‌سازی و سرمایه‌انسانی ۶۸	ش
ط	شارلمانی، امپراتور رومی‌ها ۱۷۶
طبقه متوسط ۶۴، ۱۴۷	شبه‌جزیره سینا ۲۶
	شرکت سلطنتی آفریقا ۱۴۴

فروپاشی (دایموند) ۳۸، ۷۳، ۸۶، ۱۱۲، ۲۰۲	ع
فرهنگ ناتوفی (۱۳۰۰۰ ق.م تا ۹۵۰۰ ق.م) ۲۸	عصر روشنگری ۳۳، ۶۰، ۶۸، ۱۷۴، ۲۰۲
فقریسی‌ها ۱۶۰	عصر مالتوسی ۱۲، ۱۴، ۴۵، ۴۶، ۴۹، ۵۰، ۵۱
فقر ۱۱، ۱۳، ۱۷، ۳۲، ۴۹، ۷۹، ۹۳، ۹۵، ۱۰۲، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۷، ۱۴۰، ۱۴۹، ۱۷۰، ۲۲۲	۵۱، ۵۵، ۵۷، ۸۷، ۹۱، ۱۴۶، ۱۵۱، ۱۷۳، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۴
۲۲۳، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰	عصر یخبندان ۳۹، ۴۵
فقر در آمریکای میانه ۲۹۶	عصر یخبندان اقتصادی ۴۵
فلورانس، ایتالیا ۴۰	علم ۲۸، ۲۹، ۶۰، ۱۱۶، ۱۶۰، ۱۷۲، ۲۰۶
فمینیسم ۹۴	۲۰۷، ۲۲۷
فناوری ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۲۴، ۲۵، ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۳۲، ۳۵-۳۷، ۴۰، ۵۱-۵۳، ۶۰، ۶۱، ۶۳، ۶۵، ۷۰-۷۲، ۷۴، ۸۲، ۸۷، ۹۴، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۴، ۱۶۸، ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۹۲، ۱۹۵-۱۹۷، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۷، ۲۱۵، ۲۱۹، ۲۲۹	عوامل تقریبی و عوامل غایی عینک ۶۵
فناوری نانو ۱۱۵	ف
فناوری و سرمایه‌انسانی ۷۱	فاضلاب ۹۷، ۹۸
فنلاند ۱۸۶	فداییان ۱۶۰
فورد، هنری ۱۰۳	فرانسه ۴۰، ۴۳، ۴۶، ۵۲، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۵، ۸۴، ۸۸، ۹۹، ۱۰۴، ۱۰۵
فولاد ۲۸، ۶۲، ۱۹۴، ۲۸۷	۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۴۹
فیلم ۱۰۱	۱۵۴، ۱۵۸، ۱۷۶، ۲۸۶، ۲۸۹
فیلیپین ۱۹۶	فردگرایی ۱۵۹، ۱۶۹
فتودالیسم ۱۵۴	فردیناند دوم، پادشاه آراگون ۱۷۵
ق	فرضیهٔ آب ۱۷۶
قانون آموزش و پرورش (بریتانیا، ۱۹۰۲) ۷۶	فرضیهٔ خروج از آفریقا ۲۶
	فرضیهٔ زن صرفه‌جو ۱۶۴
	فرضیهٔ کنام زبانی ۱۸۷
	فرضیهٔ مدرن‌سازی ۱۴۷

کرم قلاب دار ۸۸	قانون کارخانه (بریتانیا) ۷۹
کره ۷۷، ۸۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۷، ۱۵۴،	قبرس ۴۶
۱۶۵، ۱۷۷، ۲۰۰، ۲۱۷، ۲۳۴	قحطی ۳۵، ۴۳، ۴۵، ۴۶، ۹۸
کره جنوبی ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۷۰، ۲۰۲	قرطاج ۳۰
کره شمالی ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۵۴، ۱۷۰، ۲۰۲، ۲۲۰	قفقاز جنوبی ۲۹
کشاورزی ۱۶-۲۷، ۳۰، ۳۲، ۳۵، ۳۷، ۳۹،	قومیت بانتو ۱۹۷
۴۰، ۴۴، ۴۶، ۵۲، ۶۳، ۶۵، ۷۱، ۷۳، ۷۶،	ک
۷۷، ۸۱، ۸۲، ۹۳، ۹۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۶، ۱۲۸،	کابت، ویلیام ۸۴
۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۴۵، ۱۶۱، ۱۴۲،	کاپاک، هواینا (امپراتور اینکا) ۱۹۵
۱۷۱-۱۷۳، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۳، ۱۸۵، ۱۸۸،	کار کودکان ۵۹، ۶۸، ۷۷-۸۲، ۸۷، ۹۱،
۱۸۹، ۱۹۱-۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۵۱،	۹۶، ۱۱۸
کلمب، کریستف ۴۱، ۵۰، ۱۷۴، ۱۷۵	کارائیب ۱۰۹، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۷۸
کلمبیا ۹۹، ۱۵۰	کارآفرینی ۵۵، ۷۳، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۶،
کمدی الهی (دانتته) ۶۱	۱۵۸، ۱۸۴، ۱۸۸
کمریند زنگار ۱۰۴، ۱۰۵	کارت رایت، ادموند ۶۱
کمنسکی، یان آموس ۶۷	کارد، ادی ۷۸
کمیسیون بهداشت راکفلر ۸۸	کاغذ ۶۳
کندورسه، نیکلادو ۳۳	کالونیسم ۱۵۸
کنیا ۱۲۸	کامرون ۱۹۷
کوبا ۲۰۶	کانادا ۷۷، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۵۰،
کوپرنیک، نیکلاس ۴۸، ۲۳۳	کانال ها ۱۷۶
کوچ، ن.ک. مهاجرت ۲۰۹	کانت، ایمانوئل ۱۶۴
کودکان ۱۰، ۵۹، ۶۸، ۶۹، ۷۷-۸۲، ۸۴،	کانمن، دنیل ۱۸۴
۸۷، ۸۸، ۹۱، ۹۶، ۹۹، ۱۱۸، ۱۸۳، ۱۸۸،	کبک ۵۷
۲۲۵	کرامپتون، ساموئل ۶۱

گوته، یوهان ولفگانگ فون ۶۱	کورتس، ارنان ۱۹۵
گولدين، كلاوديا ۱۰۶	کورينتوس ۴۶
گیتس، بیل ۱۱۳	کوه کرمل، اسرائیل ۲۱، ۲۶
گینه نو ۲۹، ۱۹۷	کوئیتلاواک، امپراتور تنوچتیتلان ۱۹۳
ل	کوئیکرها ۱۶۶
لِرنا ۴۶	کِی، جان ۶۱
لندن، انگلستان ۴۰، ۷۳، ۱۴۶، ۲۱۵، ۲۸۵	کیتسون، جیمز ۷۵
لوتر، مارتین ۸۷، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۱	کینز، جان مینارد ۱۱۰
لوکوموتیو بخار ۹۴	گ
لوگزامبورگ ۱۵۵، ۲۳۴	گادوین، ویلیام ۳۳
لی، ویلیام ۱۴۳	گذار جمعیتی ۱۳، ۸۳، ۸۴، ۸۶، ۸۷
م	۸۹، ۹۱، ۹۵، ۱۰۴، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۰۲، ۱۰۷
ماداگاسکار ۱۹۶	۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۵۵، ۱۶۸
مادرید، اسپانیا ۴۵	۱۶۹، ۱۸۲، ۱۸۹، ۲۰۱
مارکس، کارل ۱۶، ۳۳، ۶۴، ۷۳، ۷۴، ۷۷، ۱۵۹	گذار جمعیتی و سرمایه انسانی ۸۶-۹۵
مارکونی، گولیلمو ۱۰۰	گذران معیشت ۹، ۱۲، ۱۳، ۲۷، ۳۸، ۳۹
مازاد غذا ۱۲	۴۲، ۴۳، ۴۵، ۴۹، ۷۹، ۹۱-۹۳، ۹۸، ۱۱۷
ماساچوست، ایالات متحده ۸۰	۱۸۴، ۱۸۵، ۲۲۸
ماشین لباس شویی ۹۷، ۹۸	گرامافون ۶۲، ۱۰۰
مالاریا ۳۲، ۹۹، ۱۵۲، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۹۴	گرمایش جهانی ۱۱۱-۱۱۳، ۱۱۹، ۲۲۹
مالتوس، توماس ۱۱، ۱۳، ۳۳-۳۵، ۴۲	گرینلند ۳۹، ۵۲
۴۴، ۴۵، ۴۹، ۵۳	گمله، یشوا بن ۱۶۰
مالیات ستانی ۱۹۹	گندم ۲۹، ۳۰، ۳۴، ۴۲، ۴۵، ۹۲، ۱۰۶، ۱۲۹
مانیفست کمونیست (مارکس و انگلس)	۱۳۲، ۱۸۲، ۱۹۱-۱۹۳
۶۴، ۷۳، ۷۴	گوتنبرگ، یوهانس ۵۲، ۶۶، ۸۷، ۸۸، ۱۰۰

موسیقی ۶۰، ۱۰۰، ۱۰۱، ۲۰۵، ۲۰۶	مبادلۀ کلمبی ۱۸۱، ۱۸۶
موسیقی راک اند رول ۲۰۵	متودیسیم ۱۵۸
موکیر، جیل ۱۶۴، ۲۳۳	مثلث تجارت آتلانتیک ۱۳۲
مهاباراتا ۶۱	محصولات کشاورزی پربازده ۱۸۰، ۱۸۹
مهاجرت ۱۳، ۱۵، ۲۶، ۲۷، ۴۳، ۶۶، ۷۲،	محصولات کشاورزی ینگه دنیا ۱۸۱
۱۴۸، ۱۰۸، ۱۰۶، ۱۰۰، ۹۳، ۹۰، ۸۷، ۷۷	مرگ سیاه (۱۳۴۶ تا ۱۳۵۳) ۴۰، ۴۲، ۱۴۵،
۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۶۸، ۱۷۹، ۱۸۱، ۱۸۳	۲۰۲، ۱۵۴
۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۵، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۱-۲۱۵، ۲۱۹	مرگ ومیر نوزادان ۳۵، ۵۹، ۸۷، ۱۱۰، ۱۱۷،
۲۲۰، ۲۲۵، ۲۳۴	۱۱۸، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۷۲
مهره داران ۲۲	مزیت نسبی ۱۳۳
میزان باروری ۱۴، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۷-۹۰	مسیحیت ۳۰، ۶۵، ۱۵۷، ۱۵۸
۹۵، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۶	مصر ۲۸، ۳۰، ۶۴، ۸۵، ۸۶، ۱۱۷، ۱۳۰
۲۲۸	معجزه اروپا ۱۷۴
میکروسکوپ ۶۵	معدن کاری ۶۳، ۷۹
میل، جان استوارت ۳۳، ۶۶، ۱۴۳	مکانیک کوانتومی ۴۸
ن	مکزیک ۹۹، ۱۰۳، ۱۰۷، ۱۵۰
نابرابری ۱۳-۱۷، ۷۴، ۷۷، ۸۹، ۱۰۲، ۱۲۰	مک کلوسکی، دیردری ۶۰
۱۲۱، ۱۲۳، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۱، ۱۵۰	مکلین، مالکوم ۱۰۷
۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۸۹، ۱۹۸، ۲۰۱، ۲۰۵	مگس تسه تسه ۱۷۲
۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۳۰، ۲۵۳	ملت یهود؛ یهودیت ۸۵، ۱۶۰
ناپل، ایتالیا ۴۵، ۲۳۴	منطقه شمالگان ۱۸۶
ناپلئون، امپراتور فرانسه ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۷۶	منف، مصر ۳۰
نبرد کتابها (جانانان سوئیفت) ۱۶۳	موتور بخار ۲۳، ۶۰-۶۳، ۷۰، ۱۷۳
نروژ ۸۴، ۱۰۰، ۱۸۶	مورس، ساموئل ۶۲
نژادپرستی ۱۶۲، ۱۸۹، ۲۰۵، ۲۰۶	موزس براون ۷۲

نیوزیلند ۱۰۲، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۹۶	نساجی ۵۹، ۷۲، ۷۸، ۷۹، ۹۰، ۹۳، ۹۴
نیوکامن، توماس ۶۰، ۶۱	۱۴۳
نیویورک ۳۱، ۶۲، ۱۰۳، ۲۰۷	نظام‌های حقوق عرفی ۱۵۰
نئاندرتال‌ها ۲۱	نظام‌های قانون مدنی ۱۵۰
و	نظریهٔ دوشاخگی ۵۰
وات، جیمز ۶۱	نظریهٔ میکروبی ۹۸
واکسیناسیون ۹۸	نظریهٔ نسبت عام ۴۸
والاس، آلفرد راسل ۳۴	نظریهٔ همه‌چیز ۴۸
وانواتور ۵۲، ۲۲۵	نظریهٔ یکپارچهٔ رشد ۴۸
وایکینگ‌ها ۵۰	نفرین منابع ۱۷۳
ویا ۱۹۴	نگرش بلندمدت، ن.ک: آینده‌نگری ۱۷۹-
ویر، مارکس ۱۵۸، ۱۵۹	۱۸۲
وزلی، جان ۱۵۸	نوآوری ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۳۱، ۴۹، ۵۱، ۵۶، ۶۲-
ولتر ۱۴۹	۶۴، ۷۲، ۱۰۷، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۴۰، ۱۴۵
ولز، هربرت جرج ۹۰، ۱۰۱	۱۵۵، ۱۷۵-۱۷۷، ۱۸۹، ۱۹۴، ۲۰۸، ۲۱۷
ویتامین دی ۵۵	۲۲۵، ۲۲۹، ۳۰۰
ویتفولگ، کارل ۱۷۶	نهاده‌ها ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۱، ۱۵۲
ویتنام ۱۴۲	۱۵۴، ۱۵۵، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۸، ۱۷۹
ویرژیل ۶۱	۱۸۳، ۱۸۷-۱۸۹، ۲۰۲، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۹
ویلیام سوم، پادشاه انگلستان و اسکاتلند	۲۴۶
۱۴۳، ۱۴۴	نهادهای استثماری و نهادهای فراگیر
ه	۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۱-۱۵۴، ۱۷۸
هاینز، تامس ۱۰	۱۸۹، ۲۲۳
هاناسی، یهودا ۱۶۰	نیانیکومدیا ۴۶
هاوایی ۴۱، ۱۹۶	نیجریه ۱۳۰، ۱۹۷

ی

هاین، لوئیس ۷۸

هجرت بزرگ (۱۹۱۶ تا ۱۹۷۰) ۲۵، ۱۲۰، ۱۲۳، یونان ۲۶، ۳۰، ۴۶، ۵۲، ۶۰، ۶۴، ۸۶، ۱۱۷،

۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۸، ۲۰۹ هژرت، ن.ک: مهاجرت ۲۰۵

هرم بزرگ جیزه ۳۱

هزارویک شب ۶۱

هزینه فرصت ۸۷

هگل، گئورگ ویلهلم فردریش ۱۶

هلال حاصلخیز ۲۸- ۳۰، ۳۹، ۴۶، ۵۱،

۱۱۸، ۱۹۲-۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۳، ۲۱۵،

هلند ۴۳، ۶۵، ۶۶، ۷۵، ۸۴، ۱۴۳، ۱۴۴،

۱۵۸، ۲۰۲، ۲۳۴، ۲۸۶

هملت (شکسپیر) ۶۱

همه‌گیری آنفولانزای اسپانیایی (۱۹۱۸ تا

۱۹۲۰) ۱۰۱

همه‌گیری ویروس کرونا ۱۱۰

هند ۲۹، ۳۰، ۴۳، ۱۰۷-۱۰۹، ۱۲۸، ۱۳۰،

۱۳۴-۱۳۶، ۱۵۰، ۱۷۵، ۲۰۰

هنر ۲۸، ۲۹، ۶۰، ۶۴، ۱۱۶، ۲۰۷

هنری هفتم، پادشاه انگلستان ۱۷۵

هنگ‌کنگ ۱۵۰

هوفستد، خیرت ۱۷۹

هوگو، ویکتور ۶۱، ۶۴

هیل، رولاند ۱۰۰

هیوم، دیوید ۱۷۴